

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Bc. Michal Danel

Program Leniency EU

Diplomová práce

Olomouc, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Program Leniency EU“
vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 28. 3. 2014

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Michalu Petrovi, Ph.D., za věnovaný čas, ochotu, cenné rady a připomínky.

Obsah

1	Úvod	7
2	Místo programu shovívavosti v soutěžním právu	9
2.1	Hospodářská soutěž	9
2.2	Kartelová dohoda	9
3	Obecně o programu Leniency	11
3.1	Podstata programu Leniency	11
3.2	Původ programu Leniency	11
3.3	Podmínky úspěšnosti programu Leniency	12
3.3.1	Přísné sankce za porušení soutěžního práva	12
3.3.2	Značné riziko odhalení kartelu	13
3.3.3	Atraktivita programu	15
3.3.4	Transparentnost a předvídatelnost	15
3.4	Soulad programu Leniency se základními právními principy	16
4	Vývoj programu Leniency v EU	18
4.1	Program Leniency z roku 1996	18
4.1.1	Podmínky imunity a snížení pokuty	18
4.1.2	Hodnocení programu	19
4.2	Program Leniency z roku 2002	21
4.2.1	Podmínky imunity a snížení pokuty	21
4.2.2	Hodnocení programu	23
4.3	Program Leniency z roku 2006	25
4.3.1	Podmínky imunity a snížení pokuty	25
4.3.2	Hodnocení programu	27
5	Odhalování a sankcionování kartelových dohod v rozhodovací praxi Komise	29
5.1	Rozhodovací praxe Komise a program Leniency	31
6	ECN a Modelový program Leniency	33
6.1	Evropská soutěžní síť a zásady jejího fungování	33
6.2	Problematika paralelní aplikace evropského a národního soutěžního práva	34
6.3	Modelový program Leniency	35
6.3.1	Revize Modelového programu Leniency	36

7	Soukromoprávní vymáhání soutěžního práva a jeho vliv na program Leniency	38
7.1	Vztah mezi soukromoprávním a veřejnoprávním vymáháním soutěžního práva	38
7.1.1	Podpora soukromoprávního vymáhání	40
7.2	Přístup k informacím získaným v rámci řízení o shovívavost.....	41
7.2.1	Zveřejnění důkazů před vnitrostátními soudy	43
7.2.2	Přístup přes nařízení o přístupu k dokumentům.....	44
7.3	Legislativní řešení.....	46
7.4	Shrnutí	47
8	Komparativní analýza amerického programu Leniency	49
8.1	Podmínky imunity a její rozsah.....	49
8.2	Procesní pravidla.....	51
8.3	Rozhodovací praxe a program Leniency	52
8.4	Hlavní rozdíly mezi americkým a evropským programem Leniency.....	53
9	Hodnocení programu Leniency EU a úvahy de lege ferenda	54
9.1	Efektivita programu	54
9.2	Nejednotnost systému	55
9.3	Leniency plus a penalty plus	55
9.4	Zjednodušení řízení	56
10	Závěr.....	58
	Seznam použitých zdrojů	60
	Summary.....	68
	Shrnutí.....	70
	Klíčová slova	72
	Keywords	72

Seznam použitých zkratk:

DoJ	Department of Justice
ECN	Evropská soutěžní síť
ES	Evropská společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o lidských právech
PS	Program shovívavosti
SDEU	Soudní dvůr EU
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SPS	Soud prvního stupně
USA	United States of America

1 Úvod

Jednou z nejzávažnějších forem jednání narušujících hospodářskou soutěž jsou kartelové dohody. V rámci těchto dohod se konkurenti dohodnou na nákupních nebo prodejních cenách, rozdělení trhu nebo omezení výroby. Hlavním cílem soutěžních orgánů je odhalování a sankcionování těchto dohod. Jelikož jsou tyto dohody přísně trestány, členové kartelů se všemi možnými způsoby snaží o jejich utajení. Z tohoto důvodu je jejich odhalení velmi obtížné.

Na konci sedmdesátých let proto v USA vznikl nástroj s názvem program Leniency, který má antimonopolním úřadům pomoci v boji proti kartelům. Díky tomuto nástroji soutěžní orgán získá informace a důkazy o existenci kartelu přímo od jeho účastníka, a to výměnou za poskytnutí imunity. Jelikož se tento program ukázal jako velmi úspěšný, začala ho v roce 1996 používat i Evropská unie.

Cílem této diplomové práce je vyhodnotit pravidla a míru efektivity tohoto programu v boji Evropské komise proti kartelům a také aktuální problémy, se kterými se program potýká, zejména v souvislosti se soukromoprávním vymáháním škody. V práci bych tak chtěl ověřit pracovní hypotézu, která zní: Program Leniency EU je vysoce účinným nástrojem k odhalování kartelových dohod.

V druhé kapitole se věnuji obecným záležitostem, tedy hospodářské soutěži a zakázaným dohodám, které ji narušují, tedy kartelovým dohodám.

Třetí kapitola se zabývá podstatou programu a jeho původem. Zaměřuji se zde rovněž na podmínky, které musí program Leniency splňovat, aby byl úspěšný, a souladem tohoto programu se základními právními principy.

Kapitola čtvrtá je věnována jednotlivým programům Leniency EU z roku 1992, 2002 a především posledního, který je používán dodnes, z roku 2006. Zabývám se zde podmínkami pro poskytnutí imunity nebo snížení pokuty jednotlivých programů a také jejich kritickým hodnocením.

Pátá kapitola je zaměřena na odhalování a sankcionování kartelových dohod v aplikační praxi Komise a také na vliv programu Leniency na úspěšnost v jejich odhalování.

V kapitole šesté je představena Evropská soutěžní síť a její Modelový program Leniency, včetně jeho revidované verze.

Sedmá kapitola se věnuje soukromoprávnímu vymáhání soutěžního práva a jeho vlivu na program Leniency, především v souvislosti s nedávnou judikaturou týkající se předávání informací získaných v souvislosti s podáním žádosti o shovívavost, která ohrožuje fungování tohoto programu, a také legislativním řešením této sporné otázky.

V osmé kapitole této práce je provedena komparativní analýza amerického programu, zejména z důvodu formulování úvah de lege ferenda v kapitole deváté, ve které je provedeno i hodnocení programu.

Při vypracování této práce je použita metoda analýzy právních dokumentů a odborné literatury českých i zahraničních autorů. Problémem této oblasti je, že v české literatuře není dostatečně rozpracována, proto využívám především cizojazyčných zdrojů.

2 Místo programu shovívavosti v soutěžním právu

2.1 Hospodářská soutěž

Se vznikem samotného obchodu je spojen také vznik hospodářské soutěže, což je dáno tím, že soutěživost je biologický jev a tak ji nelze potlačit ani v ekonomice.

Zákonná definice hospodářské soutěže neexistuje. Lze ovšem říci, že její podstata spočívá v rozvíjení soutěžní činnosti, která má za cíl dosažení hospodářského prospěchu. Je to tedy situace, kdy více osob nabízejících nebo poptávajících totéž mezi sebou soutěží.¹

Právní regulace hospodářské soutěže spočívá především v její ochraně. Jejím cílem je tedy vytváření zábran proti omezování hospodářské soutěže. Omezování této soutěže bez právního postihu zvyšuje jistotu osoby, která soutěž omezuje, že dosáhne požadovaných cílů na úkor ostatních soutěžitelů, ale také na úkor funkčnosti celého trhu. Proto musí existovat rovněž hrozba sankce za porušení soutěžního práva.²

2.2 Kartelová dohoda

Nejzávažnějšími protisoutěžními jednáními jsou dohody mezi podniky, které narušují hospodářskou soutěž. Jedním z typů tohoto jednání je dohoda mezi soutěžiteli, která má za cíl usnadnit jejich pozici na trhu, tzv. kartelová dohoda. Tyto dohody mohou mít negativní dopad jak na celý trh, tak i na jednotlivé soutěžitele a spotřebitele. Téměř všechny vyspělé ekonomiky považují kartelové dohody za dohody s mimořádně škodlivými účinky a snaží se proti nim bojovat.³

Za kartelovou dohodu se považuje jakékoliv společné jednání konkurentů, které vede nebo může vést k narušení hospodářské soutěže. Evropská legislativa nepoužívá přímo pojem kartelová dohoda. V článku 101. SFEU nicméně definuje zakázané dohody jako dohody

¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 283-285.

² BEJČEK, Josef. *Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. s. 21.

³ Na rozdíl od kontroly zneužití dominantního postavení nebo slučování podniků, na které mají jednotlivé státy odlišné názory a nejsou proto vždy považovány za škodlivé.

mezi podniky, rozhodnutí sdružení podniků a jednání podniků ve vzájemné shodě, jejichž cílem nebo výsledkem je vyloučení, omezení nebo narušení hospodářské soutěže na společném trhu.⁴

Jde tedy o jednání, v jehož rámci se konkurenti dohodnou na nákupních nebo prodejních cenách, rozdělení trhu, prodejních kvótách či omezení dovozu a vývozu. Omezí tím soutěž tak, aby nemuseli snižovat ceny nebo zvyšovat efektivitu výroby. Pro spotřebitele v důsledku této dohody dochází ke zvyšování cen a snížení výběru zboží. Tato dohoda je pro hospodářskou soutěž nebezpečná zejména pro rozsah, jakým může soutěž poškodit.

Jelikož se jedná o zakázané, protizákonné dohody, jsou uskutečňovány tajně. Pokud je takováto dohoda odhalena, hrozí jejím účastníkům vysoké finanční sankce. Právě jejich utajení ale velmi ztěžuje orgánům ochraňujícím hospodářskou soutěž jejich odhalení a získání usvědčujících důkazů.⁵ Jedním ze způsobů, který pomáhá odhalit zakázané kartely, je zavedení tzv. programů shovívavosti, neboli programů Leniency.⁶

⁴ Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie. Úřední věstník C 83, 30. 3. 2010.

⁵ MUNKOVÁ, Jindřiška a kol. *Soutěžní právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 127 – 135.

⁶ RAUS, David, ORŠULOVÁ, Andrea. *Kartelové dohody*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 264.

3 Obecně o programu Leniency

3.1 Podstata programu Leniency

Tento program je založen na principu, že členovi kartelu, který přinese antimonopolnímu úřadu usvědčující důkazy o existenci kartelu, bude poskytnuta imunita, případně mu bude výrazně snižená udělená finanční sankce. Jedná se tedy o výrazný nástroj, jak motivovat člena kartelu k odhalení zakázané dohody.⁷

Programy shovívavosti jsou převážně vybudovány na principu, že imunita bude poskytnuta pouze prvnímu soutěžiteli, který důkazy poskytne. Dalším žadatelům může být poskytnuto významné nebo alespoň částečné snížení pokuty za porušení soutěžního práva.⁸ I za cenu, že jednomu z členů bude udělena imunita a nebude vůbec, nebo bude pouze částečně sankcionován, může tento nástroj při správném nastavení zvýšit efektivitu ochrany hospodářské soutěže a přispět k odhalování zakázaných kartelů a potrestání jejich účastníků.⁹

3.2 Původ programu Leniency

První program Leniency vznikl v roce 1978 ve Spojených státech. Tento program byl ovšem označován jako neefektivní, a to především proto, že neposkytoval žadateli plnou imunitu, tudíž se ke spolupráci s příslušným antimonopolním úřadem odhodlalo minimum subjektů. Pro jeho neúspěšnost byl v roce 1993 program přepracován. Tato verze programu, doplněna o další nástroje, jako je imunita pro fyzické osoby od trestněprávních sankcí za jejich individuální odpovědnost, je v USA platná dodnes.¹⁰

Právě tento program Leniency byl vzorem prvního programu shovívavosti v EU. Evropská komise představila první program v roce

⁷ BEDNÁŘ, Josef. *Aplikace soutěžního práva v rozhodovací praxi*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 110 – 115.

⁸ MOTTA, Massimo. *Competition Policy: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. s. 193.

⁹ BEDNÁŘ, Josef. *Aplikace soutěžního práva v rozhodovací praxi*. Praha: C. H. Beck, 2005. s. 110 – 115.

¹⁰ MOTTA, Massimo. *Competition Policy: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. s. 193.

1996. Tento program byl následně v letech 2002 a 2006 přepracován. Poslední verze programu je v rámci EU účinná dodnes.¹¹

3.3 Podmínky úspěšnosti programu Leniency

Aby mohl program shovívavosti správně plnit svůj účel a být efektivní, musí být nastaven tak, aby splňoval určité podmínky, které se postupem času při aplikační praxi tohoto programu během uplynulých dvaceti let ukázaly jako nezbytné. Základními stavebními kameny, na kterých by měl být úspěšný program shovívavosti vystavěn, jsou přísné sankce za porušení soutěžního práva, značné riziko odhalení kartelu, atraktivita pro žadatele, transparentnost podmínek a předvídatelnost jednání antimonopolních úřadů. Aby bylo možné dosáhnout co nejúčinnějšího nástroje k boji proti kartelovým dohodám, měly by být uvedené principy vzájemně propojeny a měly by se doplňovat.

3.3.1 Přísné sankce za porušení soutěžního práva

Obecně lze říci, že aby bylo právo efektivní, musí existovat sankce za jeho porušení. To platí i v případě soutěžního práva. Za porušení jeho pravidel musí být sankce natolik významná, aby měla dostatečně odstrašující účinek. Újma, kterou sankce způsobí, musí být citelnější, než eventuální prospěch, který může podnik získat účastí na zakázané dohodě.¹²

V případě postihování účastníků za účast na kartelu rozlišujeme dva druhy sankcí. Prvním druhem jsou sankce administrativní, tedy finanční – pokuty. Tento druh sankcí je jediným, který může EU použít v případě postihování subjektů za porušení pravidel hospodářské soutěže, tedy uložit pokutu.

Druhým typem jsou sankce trestněprávní. Tyto sankce ovšem sama EU ukládat nemůže, na rozdíl od USA nebo jednotlivých členských států. Právě hrozba trestněprávního postihu, tedy odnětí

¹¹ LESLIE, Christopher R. Antitrust Leniency Programmes. *The Competition Law Review*, 2011, roč. 7, č. 2. s. 175 – 180.

¹² WILS, Wouter P. J. Optimal antitrust Fines: Theory and Practice. *World Competition*, 2006, roč. 29, č. 2. s. 183-208.

svobody, je pro jednotlivce, např. vrcholné manažery podniků, dostatečně vážným důvodem, aby zvážili svou účast na zakázané dohodě. I když samotná EU nemůže trestně stíhat fyzické osoby, umožňuje čl. 5 Nařízení č. 1/2003 národním soutěžním úřadům při aplikaci evropského práva použít i sankce trestněprávní.¹³

Jelikož EU nemůže trestně stíhat fyzické osoby, musí být pokuty, které podnikům za účast na kartelu hrozí, dostatečně vysoké, aby nebyly brány pouze jako nezbytná daň za úspěšné podnikání.¹⁴ V současné době může Komise uložit účastníkovi na kartelu pokutu ve výši až 10% celkového obratu soutěžitele za předchozí hospodářský rok.¹⁵

Pravidla pro výpočet pokuty určují Pokyny pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) Nařízení č. 1/2003. Vychází se především z hodnoty tržeb za zboží nebo služby, které byly dotčeny protiprávním jednáním, a také délkou samotného protiprávního jednání, jelikož doba tohoto jednání má vždy potencionální vliv na daný trh.¹⁶

3.3.2 Značné riziko odhalení kartelu

I v případě, že podnikům účastnícím se na kartelu hrozí vysoká pokuta za jejich protiprávní jednání, nemusí mít tato pokuta dostatečně odstrašující účinky. Pokud podnik vyhodnotí riziko, že bude kartel odhalen a pokuta mu bude skutečně udělena, jako velmi nízké, nebude výše sankce dostatečně motivujícím prvkem, který by podnik od účasti na zakázané dohodě odradil. Pokud nezákonně jednající podniky nebudou pod tlakem a nebudou se obávat odhalení jejich jednání, nebudou mít ani potřebu soutěžnímu úřadu nahlásit své protiprávní jednání.

¹³ WILS, Wouter P. J. *Efficiency and Justice in European Antitrust Enforcement*. Oxford: Hart Publishing, 2008. s. 169.

¹⁴ HAMMOND, Scott D. *Cornerstones of an Effective Leniency Program* [online]. U. S. Department of Justice, 22. listopadu 2004 [cit. 10. března 2014]. Dostupné na <<http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/206611.pdf>>.

¹⁵ Nařízení Rady 1/2003 ze dne 16. 12. 2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v člancích 81 a 82 Smlouvy. Úřední věstník L 001, 4. ledna 2003. s. 1 – 25.

¹⁶ Pokyny pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1/2003, 2006/c 210/02.

Vysoká úspěšnost antimonopolních orgánů při odhalování kartelových dohod vytvoří prostředí, ve kterém se podniky budou obávat možnosti jejich odhalení. Právě tlak obav a strach z pokuty v těchto případech povede k tomu, že podniky se budou obávat uzavřít kartelovou dohodu nebo se odhodlají ke spolupráci se soutěžním úřadem a pomohou kartel, kterého se účastní, odhalit. To vnese do kartelu nejistotu a nedůvěru, která může vyústit k tomu, že některý z jeho členů začne s orgánem spolupracovat.

Aby se vytvořilo prostředí, ve kterém se podniky budou odhalení obávat, musí mít soutěžní úřady účinné pravomoci, možnosti a nástroje, které jim umožní provádět efektivní vyšetřování, která povedou k častým odhalením kartelů.¹⁷

I v této oblasti přineslo Nařízení č. 1/2003 významné zlepšení, když poskytlo Komisi další vyšetřovací pravomoci. Jedná se především o možnost provést šetření v obchodních prostorách podniku bez předchozího oznámení. Vyšetřovaný podnik je navíc pod hrozbou sankce povinen s Komisí spolupracovat.¹⁸

Komise nově mohla provést šetření i v ostatních prostorách, mezi které patří i soukromá obydlí nebo dopravní prostředky členů statutárních orgánů i ostatních zaměstnanců vyšetřovaných podniků, a to v případě, pokud existuje důvodné podezření, že se v těchto prostorách nalézají účetní knihy či jiné obchodní záznamy. V případě, že se jedná o šetření v ostatních prostorách, musí ovšem Komise získat přechodí svolení národního soudu. V ostatních případech Komise nepotřebuje jakékoliv povolení ze strany orgánů jednotlivých států, na jejichž území vyšetřování probíhá.¹⁹

V případě programů shovívavosti kombinujících jak sankce finanční pro podniky, tak sankce trestněprávní pro jednotlivce, např. programu amerického, se ukázalo jako efektivní zavedení imunity pro jednotlivce, jelikož jednotlivce pod hrozbou ztráty svobody je

¹⁷ HAMMOND, Scott D. *Cornerstones of an Effective Leniency Program* [online]. U. S. Department of Justice, 22. listopadu 2004 [cit. 10. března 2014]. Dostupné na <<http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/206611.pdf>>.

¹⁸ Nařízení Rady 1/2003 ze dne 16. 12. 2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy. Úřední věstník L 001, 4. ledna 2003. s. 1 – 25.

¹⁹ PETR, Michal. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. Praha: C. H. Beck, 2008. s. 104.

jednodušší dostat pod tlak. Konkurence, kdo se odhodlá ke spolupráci s antimonopolním orgánem jako první, zde probíhá na více úrovních a dochází tak k dalšímu nárůstu nejistoty mezi členy kartelu.²⁰

3.3.3 Atraktivita programu

Samotná hrozba sankcí nemusí být pro podnik dostatečně motivující. Aby byl program shovívavosti úspěšný a efektivní, musí žadatelům nabídnout něco, aby se ke spolupráci se soutěžním úřadem odhodlaly. A mělo by jít o nabídku, kterou nelze odmítnout.²¹

Pro podnik (nebo i pro jednotlivce) musí být snížení dostatečně lákavé, aby převážilo nad variantou setrvání v kartelu. Rovněž podmínky, které musí podnik splnit, aby získal imunitu nebo mu byla pokuta snížena, musí být nastaveny tak, aby nebylo nereálné jejich splnění.

Za nejdůležitější a nejatraktivnější ovšem považují především garantování plné imunity prvnímu žadateli. Na příkladu programu Leniency EU z roku 1996, který plnou imunitu prvnímu žadateli automaticky nezaručoval²², lze vidět, nakolik tato skutečnost atraktivitu programu snižuje, jelikož pro žadatele to znamená nejistotu, že i za splnění podmínek, mu nakonec úplná imunita poskytnuta nebude.

3.3.4 Transparentnost a předvídatelnost

Podniky se odhodlají ke spolupráci a podání žádosti o imunitu pouze v případě, pokud budou moci předem odhadnout, jak dalece může být jejich žádost úspěšná.²³ Pokud tedy člen kartelu uvažuje, že z něj vystoupí, měl by mít určitou jistotu, jak s ním bude dále zacházeno. Aby daný podnik tuto jistotu opravdu měl a aby mohl odhadnout svou šanci na úspěch žádosti, musí být pravidla a postupy

²⁰ OECD. *Fighting Hard Core Cartels, Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes*. Paris: OECD Publications, 2000. s. 22.

²¹ SPRATLING, Gary R. *Making Companies An Offer They Shouldn't Refuse* [online]. Department of Justice, 16. února 1999 [Citováno 13. března 2014]. Dostupné na: <<http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/2247.htm>>.

²² Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů. 1996/C 207/04.

²³ FIALA, Tomáš. Postihování kartelových dohod v rámci programu shovívavosti. *Právní rádce*, 2003, č. 11. s. 27.

při vyšetřování dostatečně přehledná a musí být podniku zaručeno spravedlivé zacházení. Není možné od podniku očekávat, že se na odhalení kartelu bude podílet, pokud by to pro něj nakonec mohlo mít negativní následky.

Právě vysoká nejistota, způsobená širokou možností správního uvážení soutěžních úřadů, a rovněž množství neurčitých pojmů stály za neúspěchem prvních programů shovívavosti, a to jak evropského, tak amerického. Proto je nutné co nejvíce omezit možnost správního uvážení i tyto vágní pojmy.²⁴

Ke zvýšení transparentnosti a předvídatelnosti přispělo vydání Pokynů Komise, která předem určují kritéria a postupy při výpočtu pokut pro účastníky kartelů. Ovšem i nadále je Komisi ponechána určitá volnost k úvaze nad výši pokuty, vzhledem ke specifikům jednotlivých případů, které mohou konečnou výši pokuty ovlivnit (odmítnutí spolupráce, pokračování v protiprávním jednání,...).²⁵ Pokyny tedy slouží především ke zvýšení transparentnosti, nestrannosti a předvídatelnosti, nikoliv však k samotnému odhadování výše pokuty.²⁶

Transparentnost a předvídatelnost má tedy sloužit hlavně k tomu, aby bylo možné předem zjistit, zda a také do jaké míry může být žádost o imunitu nebo snížení pokuty úspěšná, a co vše musí žadatel pro jejich získání splnit.

3.4 Soulad programu Leniency se základními právními principy

V souvislosti s aplikací programu Leniency v praxi mohou vyvstat otázky, zda je program v souladu se základními právními principy a ochranou základních lidských práv.

Existují výhrady, že při aplikaci programu shovívavosti dochází k porušování elementárních procesních zásad, které jsou uvedené v čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a

²⁴ OECD. *Fighting Hard Core Cartels, Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes*. Paris: OECD Publications, 2000. s. 22.

²⁵ Pokyny pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1/2003, 2006/c 210/02.

²⁶ Rozsudek SPS ze dne 15. března 2006 ve věci BASF v. Commission, T-15/02.

rovněž v čl. 48 Listiny základních práv Evropské unie, např. zásady zákazu donucování k sebeobviňování.

Dle nařízení č. 1/2003 nejsou pokuty na jeho základě uloženy trestněprávními sankcemi. Ovšem Evropský soud pro lidská práva judikoval kritéria, kdy se jedná o trestněprávní řízení a musí být tedy v souladu s principy, které čl. 6 EÚLP uvádí.²⁷ Podobně se k otázce, zda je rozhodování v otázkách hospodářské soutěže trestněprávním řízením, postavil i Evropský soudní dvůr²⁸ a Tribunál.²⁹

Pokud jde o zásadu *nemo tenetur se ipsum accusare*, kterou lze chápat jako zákaz shromažďování důkazu k usvědčení samého sebe, existují názory³⁰, že podnik žádající o imunitu musí dodat určité informace o existenci a průběhu kartelu, čímž sám sebe usvědčí, což by mohlo být v rozporu s touto zásadou. ESD se ovšem postavil na stranu Komise, např. ve věci *Orkem*, s tím, že podniky mají povinnost aktivně spolupracovat s Komisí, tedy již ve fázi, kdy Komise má minimálně určité indicie o existenci zakázané dohody.³¹ V případě, kdy Komise doposud žádné informace nemá, je podání žádosti a předání důkazů čistě na uvážení daného podniku, nelze tedy říci, že by k tomu byl žadatel nucen. Program shovívavosti tedy podnik k „sebeobvinění“ pouze podněcuje.

²⁷ Tzv. Engel kritéria, viz. Rozsudek ESLP *Engel and others*, 5100/71.

²⁸ Rozsudek SDEU ze dne 25. října 2011 ve věci *SOLVAY v. Commission*, C-109/10.

²⁹ Rozsudek Tribunálu ze dne 13. června 2011 ve věci *SCHINDLER Holding and others v. Commission*, T-138/07.

³⁰ SCHWARZE, Jürgen a kol. *Deficiencies in European Community Competition Law Critical analysis of the current practice and proposals for change* [online]. EUROPA, 9. září 2008 [citováno 10. ledna 2014].

Dostupné na:

<http://ec.europa.eu/competition/consultations/2008_regulation_1_2003/gleiss_lutz_en.pdf>.

³¹ Rozsudek ESD ze dne 18. října 1989 ve věci *Orkem v. Komise ES*, C-374-87.

4 Vývoj programu Leniency v EU

4.1 Program Leniency z roku 1996

První program Leniency v rámci Evropských společenství představila Komise 18. července 1996. Důvodem vzniku tohoto programu byla především nízká úspěšnost v odhalování a boji proti kartelům.³² Od prvního rozhodnutí o porušení čl. 81 z roku 1969 do konce roku 1995 Komise odhalila pouhých 37 kartelů a celková výše uložených pokut dosáhla 3,3 mln. Eur.³³ Při vytváření tohoto programu se Komise inspirovala velmi úspěšným americkým programem shovívavosti z roku 1993.³⁴

4.1.1 Podmínky imunity a snížení pokuty

Na základě části B tohoto programu mohla být prvnímu žadateli, který poskytne informace o kartelu, snížená pokuta minimálně o 75% nebo i zcela prominuta (úplná imunita tedy zaručena nebyla). Žadatel (podnik nebo osoba za podnik jednající) ovšem musel splnit následující podmínky:

- Komisi informovat o tajné kartelové dohodě jako první, a to dříve, než Komise započala vyšetřování.
- Jako první předložit dostatečné důkazy o existenci dohody a poskytnout všechny relevantní informace.
- Ukončit protiprávní činnost v rámci kartelu dříve, než bude kartel odhalen.
- Nesměl být zakladatelem kartelu nebo ho vést.

V případě, že žadatel splnil výše uvedené podmínky, ale již bylo započato vyšetřování Komisí, mohla být na základě části C žadateli

³² *Fight Against the Cartels: Commission Proposes to the Member States that Firms which Report Unlawful Agreements be Treated Leniently* [online]. EUROPA, 19. listopadu 2013 [cit. 10. ledna 2014]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-95-1355_en.htm?locale=en>.

³³ RATLIFF, John. *EC Leniency Programme* [online]. WILMERHALE, 14. listopadu 2004 [cit. 10. ledna 2014]. Dostupné na <http://www.wilmerhale.com/uploadedFiles/WilmerHale_Shared_Content/Files/Editorial/Publication/ECLENIENCY_Ratliff_Nov2004.pdf>.

³⁴ LESLIE, Christopher R. Antitrust Leniency Programmes. *The Competition Law Review*, 2011, roč. 7, č. 2. s. 175 – 180.

pokuta snižená o 50 – 75%.³⁵ Do této kategorie se mohli zařadit žadatelé, kteří poskytli informace poté, co Komise provedla neúspěšné místní šetření k odhalení kartelu, pokud byla jejich spolupráce s Komisí v rámci tohoto šetření stálá a kompletní. V opačném případě Komise odmítla pokutu snížit.³⁶

V rámci části D mohla být žadateli pokuta snižená o 10 – 50%. Do této kategorie spadali zbývající žadatelé, kteří poskytli informace důležité k odhalení kartelu, avšak nesplňovali některé z podmínek uvedených v části B.³⁷

4.1.2 Hodnocení programu

Na základě zkušeností s aplikací programu shovívavosti v USA se očekávalo, že program Leniency v EU zvýší úspěšnost v odhalování kartelů a že vzroste objem uložených pokut. Toho se ve skutečnosti také dosáhlo. Za období účinnosti programu Leniency 1996 do roku 2001 podalo žádost o imunitu přes 80 subjektů.³⁸ Komise program aplikovala v 16 případech, přičemž celková výše uložených pokut dosáhla 2,24 mln. Eur.³⁹ Pokud bychom hodnotili tento program pouze na základě těchto údajů, v porovnání s obdobím, kdy nebyl program Leniency aplikován, bylo by možné program považovat za úspěšný.

Ovšem další skutečnosti zvyšují pochybnosti o efektivnosti tohoto programu. Pouze ve třech případech byla žadatelům poskytnutá úplná imunita (Rhône-Poulenc, Brasserie de Luxembourg a Sappi) a v dalších dvou případech, kdy žadatelé spadali do kategorie B, byla pokuta snižená o 80%. Průměrné snížení pokuty ve všech 16 případech bylo

³⁵ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 1996/C 207/04.

³⁶ SIRAGUSA, Mario, RIZZA, Cesare. *EU Competition Law. Volume III. Cartel Law*. Leuven: Claeys and Casteels, 2007. 301 s.

³⁷ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 1996/C 207/04.

³⁸ RATLIFF, John. *EC Leniency Programme*. [online]. WILMERHALE, 14. listopadu 2004 [cit. 15. ledna 2014]. Dostupné na

<http://www.wilmerhale.com/uploadedFiles/WilmerHale_Shared_Content/Files/Editorial/Publication/E_CLENIENCY_Ratliff_Nov2004.pdf>.

³⁹ *Question & Answer On the Leniency Policy* [online]. EUROPA, 13. února 2012 [cit. 15. ledna 2014]. Dostupné na

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/02/23&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.

32%.⁴⁰ Tyto údaje už pro program Leniency z roku 1996 nevyznívají příliš dobře, jelikož pro podniky nemusí být takovéto snížení pokuty dostatečným důvodem, aby se odhodlaly k podání žádosti a odkrytí tajného kartelu.

Samotný průběh řízení byl jedním z velkých nedostatků programu, jelikož postavení jeho účastníků bylo velmi nejisté. Postup Komise se v jednotlivých případech různil, nebyl tedy pro případného žadatele předvídatelný. Žadatel předem nevěděl, nakolik a zda vůbec mu bude pokuta snížena, zda na něho bude program Leniency aplikován. Nevěděl ani, jaké materiály v rámci dokazování nedovolené dohody po něm bude Komise požadovat. Procesní stránka programu Leniency 1996, která vedla k nejistotě účastníků případného řízení, tak jistě snižovala jeho efektivitu.⁴¹ To, v souvislosti s dalšími skutečnostmi, jako je případná náhrada škody či daňové řízení, snižuje pravděpodobnost podání žádosti.

Rovněž v absenci skutečnosti, že Komise automaticky negarantovala poskytnutí úplné imunity prvnímu oznamovateli, spatřuji největší negativum tohoto programu. Vědomí, že prvnímu oznamovateli bude poskytnuta úplná imunita, by do kartelu vneslo nejistotu, že některý z jeho členů výměnou za tuto imunitu poskytne Komisi informace a důkazy o zakázané dohodě. A to by mohlo vést k tomu, aby se některý z jeho členů odhodlal ke spolupráci s Komisí. Prvnímu oznamovateli by měla být, za podmínky, že poskytne Komisi dostatečné důkazy, poskytnuta automaticky úplná imunita. Pokud tomu tak nebude, může dojít ke spekulativnímu podání žádosti jedním z členů kartelu, aniž by splňoval podmínky uvedené v části B, aby odstranil díky udělení pokutě slabšího konkurenta, který je rovněž členem kartelu.⁴²

⁴⁰ *Question & Answer On the Leniency Policy* [online]. EUROPA, 13. února 2012 [cit. 15. ledna 2014]. Dostupné na

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/02/23&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.

⁴¹ BOUDA, Zbyněk. Analýza programu shovívavosti v právu ES. *Právní fórum*, 2009, roč. 8, č. 6. s. 341 – 346.

⁴² Např. žádost společnosti Hoffmann La Roche AG v případě kartelu Vitamins (Rozhodnutí Komise ES ze dne 21.11.2001 OJ L 6 Vitamins. Dostupné na: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:006:0001:0089:en:PDF>>)

Další spornou otázkou je, nakolik k odhalení některých z kartelů přispěl právě program Leniency EU. Některé kartely byly totiž již dříve nebo současně s vyšetřováním Komise vyšetřovány také ze strany Spojených států.⁴³

Na druhou stranu Komise již při tvorbě tohoto programu počítala s možnými nedostatky. V části A Oznámení je uvedeno, že Komise po získání dostatečných zkušeností s aplikací tohoto programu zváží jeho úpravu.⁴⁴

4.2 Program Leniency z roku 2002

Po pěti letech od vytvoření prvního programu shovívavosti se rozhodla Komise k přepracování tohoto programu. Na základě získaných zkušeností s aplikací tohoto programu Komise potvrdila platnost zásad, na kterých byl tento program vybudován. Ovšem díky výše uvedeným nedostatkům se Komise pokusila zvýšit efektivitu tohoto programu díky zlepšení transparentnosti a jistoty podmínek, za jakých se aplikuje tento program.

Z tohoto důvodu byla vydána nová metodika k provádění tohoto programu, která se začala aplikovat na žádosti podané od 14. února 2002. Od ní si Komise slibovala větší motivaci podniků ke spolupráci v rámci odhalování kartelových dohod.

4.2.1 Podmínky imunity a snížení pokuty

Ve srovnání s programem Leniency z roku 1996 byly v novém programu provedeny významné změny. Nejdůležitější změnou, kterou nový program zavedl, bylo automatické zajištění imunity prvnímu žadateli, a to i v případě, pokud již Komise započala vyšetřování.

Podnik žádající o plnou imunitu mohl tuto imunitu získat dvěma způsoby. První možností je, že žadatel musel Komisi předložit důkazy a informace, které Komisi umožní přijmout rozhodnutí o provedení šetření v souvislosti s daným kartelem. Druhou možností je předložení

⁴³ STEPHAN, Andreas. *An Empirical Assessment of the 1996 Leniency Notice* [online]. SSRN, 28. června 2006 [cit. 18. ledna 2014]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=911592>.

⁴⁴ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 1996/C 207/04.

informací a důkazů, které Komisi umožní zjistit takovéto protiprávní jednání.⁴⁵ Upustilo se tedy od použití kritizovaného principu rozhodné evidence.

Plnou imunitu nyní mohl získat i iniciátor kartelu nebo podnik, který v něm hrál klíčovou roli. Po procesní stránce tedy došlo ke zjednodušení, kdy již nebylo nutné zkoumat, kdo hrál v kartelu jakou roli.

Dále musel podnik splnit podmínky plné spolupráce s Komisí v průběhu celého vyšetřování, musel ukončit protiprávní jednání nejpozději v době, kdy předložil důkazy, a nesměl nutit ostatní podniky k účasti na dané kartelové dohodě. Podniku, který nesplní všechny podmínky pro získání plné imunity, je alespoň garantováno snížení pokuty.

Nově mohla být podána žádost o imunitu nebo snížení pokuty podána i ústně či dokonce pouze hypoteticky. V tomto případě musel podnik předložit pouze seznam důkazů, které musel následně předložit ve stanovené lhůtě. Seznam měl pouze odrážet obsah a povahu důkazů. Komise dále zhodnotila, zda uvedené důkazy budou postačovat k udělení imunity, a stanovila datum odhalení kartelu.

Plná imunita je zaručena pouze prvnímu žadateli, který splní podmínky. Ostatním žadatelům, kteří poskytnou důkazy nebo spolupracují při vyšetřování s Komisí, může být, stejně jako v minulém programu, pokuta snížena. Aby Komise podniku pokutu snížila, musely mít důkazy, které podnik poskytnul, eminentní přidanou hodnotu k důkazům, které již Komise měla k dispozici. Komise v Oznámení také blíže specifikovala, které důkazy tuto plnou hodnotu mají.

Ovšem rozdíl mezi plnou imunitou a snížením pokut se zvýšil. Prvnímu žadateli, který splnil podmínky stanovené Oznámením, Komise mohla snížit pokutu v rozmezí 30 – 50%. Druhému pak v rozmezí 20 – 30% a dalším podnikům maximálně do 20%. Žádost o snížení pokuty mohl podat i podnik, který nesplnil podmínky pro udělení plné imunity,

⁴⁵ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2002/C 45/03.

ale jehož důkazy a informace mohly být Komisí využity v rámci tohoto řízení.

V rámci řízení o snížení pokuty podniky neměly povinnost s Komisí spolupracovat. Ovšem eventuální spolupráce byla brána v úvahu při stanovení výše pokuty. Stejně tak výši sankce ovlivňovala doba, kdy žadatel Komisi důkazy poskytl, a přidaná hodnota, kterou poskytnuté informace a důkazy měly pro vyšetřování nebo prokázání zakázané dohody.⁴⁶

4.2.2 Hodnocení programu

V době účinnosti druhého programu Leniency EU, tedy od 14. února 2002 do konce roku 2005, Komise obdržela celkem 167 žádostí, z toho 87 o plnou imunitu a 80 o snížení pokuty. Program byl aplikován v pěti případech, v 51 případech byla žadateli poskytnuta podmíněná imunita.

V těchto případech žadatel nesplnil všechny podmínky a imunita mu byla garantována pouze v případě, že odstraní nedostatky. Šest případů Komise postoupila k vyšetření národním antimonopolním úřadům. 10 podniků podalo žádost o imunitu rovněž soutěžním úřadům Spojených států. Celková výše pokut v pěti případech, kdy byl program Leniency aplikován, dosáhla 1,131 miliardy Eur.⁴⁷

Ve srovnání s předchozím programem z roku 1996 bylo podáno 2x více žádostí, což lze přičítat zpřehlednění podmínek a zvýšení jistoty pro získání imunity či snížení pokuty. Ovšem celkový počet případů, kdy byl program aplikován, se snížil, stejně tak klesla i celková výše udělených pokut. Ovšem průměrná výše pokuty na jeden případ vzrostla.

Právě zavedení principu garance plné imunity prvnímu žadateli lze přičítat velký nárůst žádostí. Díky této úpravě programu Leniency bylo dosažení plné imunity oproti minulému programu snadnější, jelikož

⁴⁶ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2002/C 45/03.

⁴⁷ *Competiton: Commission proposes changes to the Leniency Notice – frequently asked questions* [online]. EUROPA, 29. září 2006 [cit. 20. ledna 2014]. Dostupné na: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-06-357_en.htm>.

došlo ke zmírnění podmínek, za jakých mohla být plná imunita žadateli poskytnuta.

Komisi se tím podařilo podniky dostatečně motivovat ke spolupráci a k poskytnutí důkazů vedoucích k odhalení zakázané dohody. Navíc v situaci, kdy v kartelu panuje nejistota či neshody, může být garance imunity výrazným stimulantem, aby podnik začal spolupracovat jako první.

Umožnění získání imunity či snížení pokuty i iniciátorům či podnikům hrajícím v kartelu významnou roli snížilo subjektivitu požadavků, které musel podnik splnit, aby získal imunitu či snížení pokuty. Navíc v případě, kdy by se jednalo o dohodu dvou podniků, by na základě Oznámení z roku 1996 mohl být jeden označen jako iniciátor a druhý jako člen mající určující roli a nemohlo by se program Leniency aplikovat vůbec.⁴⁸

V tomto ohledu Oznámení z roku 2002, které nepracuje s pojmem iniciátor, mohlo program zefektivnit. Došlo ke zvýšení jistoty především u velkých podniků, že nebudou označeny za strůjce kartelové dohody pouze na základě jejich ekonomické síly. Pro Komisi je rovněž důležité, že tyto velké podniky mohou poskytnout více informací a důkazů, které menší členové kartelu nemusí mít vůbec k dispozici.

Je ovšem otázkou, zda v případě, kdy ekonomicky silný podnik nejdříve svým postavením přiměje menší podniky k účasti na kartelu (nesmí je ale přímo donutit⁴⁹) a následně sám podá jako první žádost o imunitu, aby tak ohrozil tyto malé podniky udělením pokuty a dalších sankcí, je pro ochranu hospodářské soutěže lepší, aby takovému podniku byla imunita garantována nebo aby byl potrestán.

Dle mého názoru je v tomto případě lepší podnik sankcionovat, jelikož zde nepřevažují zájmy spotřebitelů a občanů nad zájmy pokutovat podnik.⁵⁰ Z tohoto důvodu by měl být institut iniciátora v Oznámení zachován, ovšem musel by být jasně formulován.

⁴⁸ ARP, Jarret D., SWAAK, Christof R. A. A Tempting Offer: Immunity from Fines for Cartel Conduct under the European Commission's New Leniency Notice. *European Competition Law Review*, 2003, roč. 29, č. 3. s. 61.

⁴⁹ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2002/C 45/03.

⁵⁰ Tamtéž.

Program Leniency z roku 2002 lze považovat za úspěšný, jelikož se v něm podařilo odstranit velkou část nedostatků, za které byl kritizován minulý program. Především zavedl určité procesní záruky, konkretizoval neurčitá ustanovení programu z roku 1996 a zavedl nové, které v něm chyběly. Ovšem některá ustanovení byla stále ještě upravena nevhodně nebo vůbec. Proto bylo nutné provést další revizi tohoto programu. A to i z důvodu rozšíření EU o další členy směrem na východ.

4.3 Program Leniency z roku 2006

V souvislosti s vydáním nové metodiky k aplikaci programu Leniency Komise vydala výzvu, na jejímž základě nejvýznamnější poradenské společnosti z oblasti soutěžního práva zpracovaly návrhy na vylepšení a připomínky k programu z roku 2002. Některé z nich se Komise rozhodla do nové metodiky vložit.⁵¹ Nový program Leniency nabyl účinnosti dne 8. prosince 2006 a je aplikován do dnešního dne.

Nejdůležitějšími změnami, které tento program přinesl, jsou zavedení možnosti rezervace pořadí při žádosti o imunitu, zvýšení ochrany podniku žádajícího o imunitu před zveřejněním informací jako podkladů pro další možná řízení a zpřesnění důkazů, které budou potřebné k udělení imunity nebo získání pořadí.

4.3.1 Podmínky imunity a snížení pokuty

Podmínky, které musí podnik splnit, aby mu byla imunita udělená, zůstaly stejné jako u programu z roku 2002 (poskytnutí relevantních informací, ukončení protiprávního jednání a úplná a skutečná spolupráce s Komisí v průběhu vyšetřování). Zachována zůstala také možnost hypotetického podání žádosti a následné podmíněné udělení imunity, stejně tak možnost ústního podání žádosti. Rovněž podmínky pro snížení pokuty a procentuální rozmezí snížení sankce pro prvního, druhého a další žadatele zůstaly nezměněné. Podnik opět mohl požádat

⁵¹ *Public consultations of amendment of the Leniency Notice – comments received* [online]. EUROPA, 16. dubna 2012 [cit. 25. ledna 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/cartels/legislation/leniency_consultation.html>.

o imunitu na základě dvou typů žádostí. Na základě prvního typu musel předložit důkazy, které umožní Komisi provést cílenou kontrolu, která by vedla k odhalení kartelu. Druhým typem je, že podnik poskytne informace, které povedou k odhalení protiprávního jednání dle čl. 101 SFEU (dříve článek 81 Smlouvy o ES).⁵²

Jak již bylo výše uvedeno, Komise v Oznámení přesně vymezila, jaké důkazy je potřeba v souvislosti s žádostí o imunitu předložit. Jedná se především o detailní popis zakázané kartelové dohody, konkrétně o popsání cílů dohody, době jejího trvání, činnostech a fungování včetně míst a času schůzek účastníků, vymezení ovlivněného trhu, stejně tak produktů či služeb, kterých se dohoda týkala. Dále bylo nutné uvést jména a adresy všech právnických osob, které se na kartelu podílí nebo podílely, a jména a postavení fyzických osob, které byly do kartelu zapojeny. Žadatel musel rovněž Komisi sdělit, zda se v souvislosti s existencí daného kartelu obrátil i na jiné antimonopolní úřady, nebo zda tak hodlá učinit. Žadatel musel všechny tyto skutečnosti popsat v tzv. prohlášení podniku, které předkládal Komisi.

Zcela novým institutem je možnost rezervace chránící pořadí, v jakém podnik podal žádost o imunitu. Účelem této rezervace je shromáždění důkazů a informací do doby, která je stanovena Komisí individuálně v jednotlivých případech. Do této doby musí žadatel, aby získal imunitu, předložit výše zmíněné informace a důkazy požadované k dosažení určité hranice pro poskytnutí imunity. Pokud podnik vše doloží ve stanovené době, budou tyto informace a důkazy považované za předložené v den, kdy byla rezervace pořadí povolena. Podnik navíc musel žádost o rezervaci zdůvodnit.⁵³ Ačkoliv rezervace místa v pořadí záležela na uvážení Komise, objevovaly se názory, že by měla být poskytována automaticky. Rezervace pořadí se ovšem týkala pouze žádosti o imunitu, jelikož se při aplikaci minulého programu ukázalo, že pokud již Komise zahájí vyšetřování, ostatní podniky se samy snaží co

⁵² Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2006/C 298/11.

⁵³ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2006/C 298/11.

nejdříve poskytnout dodatečné informace, aby dosáhly co nejvyššího snížení pokuty.⁵⁴

V programu Leniency 2006 je také detailněji popsána možnost ústního podání žádosti. V případě jakéhokoliv podání, tedy písemného i ústního, se toto prohlášení stává součástí spisu Komise a mohou být později použity jako důkazy. Komise tedy nepřistoupila na to, aby toto prohlášení sloužilo pouze jako podnět k zahájení vyšetřování. Pokud je toto oznámení obsaženo v konečném rozhodnutí nebo v oznámení o námitkách, může být později použito i jako důkaz ve sporu o náhradu škody.⁵⁵

4.3.2 Hodnocení programu

Program Leniency z roku 2006 přesně definoval, jaké informace a důkazy je podnik v souvislosti s podáním žádosti o imunitu nebo snížení pokuty povinen Komisi předložit. Tím došlo ke zvýšení jistoty a odstranění procesních pochybností, čímž se zvýšila celková stabilita programu a také jeho efektivita.

Ke zvýšení transparentnosti programu a také k lepší předvídatelnosti při rozhodování Komise zajisté přispělo zavedení možnosti rezervace pořadí. K dalšímu zprůhlednění podmínek a zvýšení jistoty by také přispělo automatické udělení pořadí.⁵⁶ Sporná je ale otázka individuálního upravení doby, kdy je nutné doložit důkazy, v případě rezervace místa v pořadí. Tato doba by měla být dle mého názoru pevně stanovena a také co nejkratší, aby nemohlo dojít k eventuálnímu úniku informací. To by mohlo ztížit Komisi získat informace od ostatních členů kartelu.⁵⁷

Dalším problematickým bodem je možnost, že se část prohlášení učiněného podnikem může objevit v konečném rozhodnutí. Po jeho zveřejnění tak mohou být tyto informace využity i jinými subjekty jako

⁵⁴ SUURNAKKI, Sari, TIerno CENTELLA, María Luisa. Commission adopts revised Leniency Notice to reward companies that report hard-core cartels. *Competition Policy Newsletter*, 2005, roč. 3, č. 1. s. 7 – 16.

⁵⁵ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2006/C 298/11.

⁵⁶ SANDHU, Jatinder S. The European Commission's Leniency Policy: A Success?. *European Competition Law Review*, 2007, roč. 28, č. 3. s. 148 – 157.

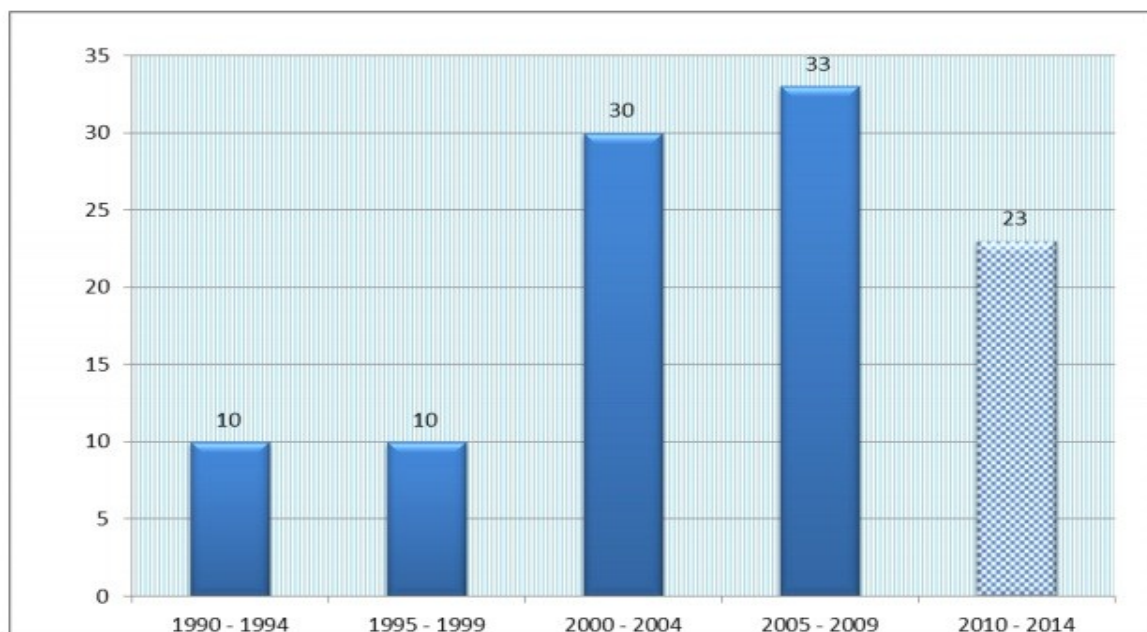
⁵⁷ *Competition: Revised Leniency Notice: Frequently asked questions* [online]. EUROPA, 7. prosince 2006 [cit. 26. ledna 2014]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-06-469_en.htm?locale=en>.

důkaz v civilních sporech o náhradu škody. Podnik, který prohlášení učinil, se nakonec může ocitnout v horším postavení než jiní členové kartelu, kteří s Komisí nespolupracovali a detailní informace o jejich účasti na kartelu tak chybí.

5 Odhalování a sankcionování kartelových dohod v rozhodovací praxi Komise

V přechozích kapitolách byly definovány základní prvky programu Leniency jako nástroje k odhalování kartelových dohod. V této kapitole se pokusím zjistit, nakolik jsou tyto teoretické požadavky naplněny a jak v praxi fungují. Tedy kolik kartelů dokáže Komise odhalit a potrestat a v kolika z nich měl podíl na odhalení program Leniency.

Úspěšnost Komise v odhalování kartelových dohod nelze zcela jednoznačně hodnotit, jelikož není možné zjistit, kolik přesně kartelů zůstává stále neodhalených. Odhady hovoří o tom, že odhaleno a prokázáno je přibližně 13% všech kartelových dohod.⁵⁸ Od roku 1990 ovšem rozhodla v celkem 106 případech, přičemž počet rozhodnutí má s postupem času stoupající tendenci. V následujícím grafu je znázorněn počet rozhodnutí Komise za jednotlivá pětiletá období.

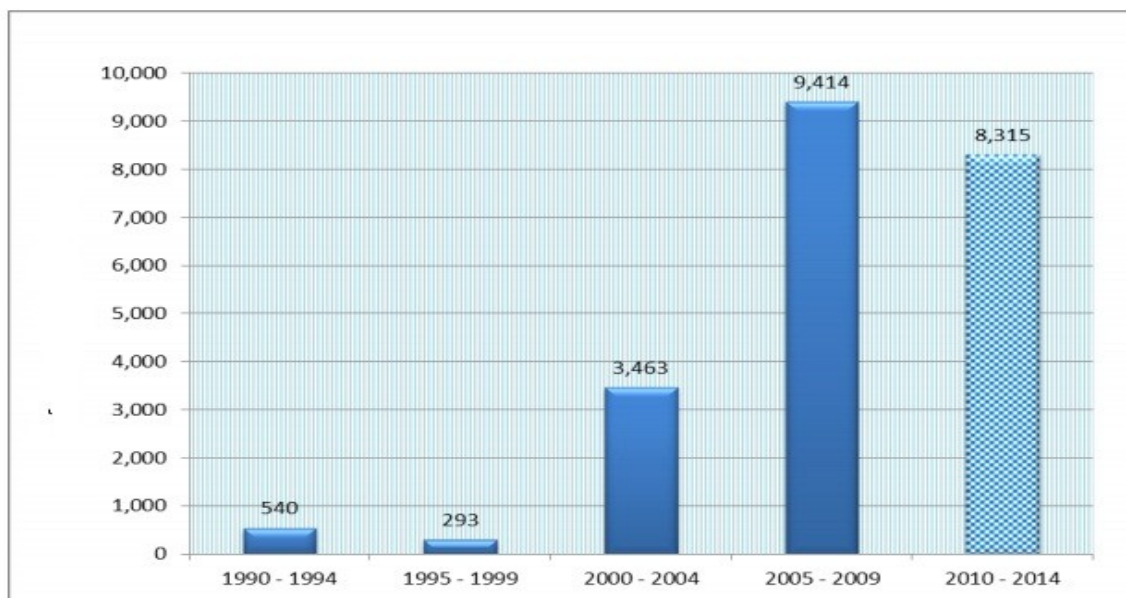

Graf č. 1: Počet Komisí vydaných rozhodnutí v období 1990 – 2014.⁵⁹

⁵⁸ BILLIET, Philippe. How Lenient is the EC Leniency Policy? A Matter of Certainty and Predictability. *European Competition Law Review*, 2009, roč. 30, č. 1. s. 14 – 21.

⁵⁹ Dostupné na: <http://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>

Celková výše pokut, které Komise v těchto případech udělila, přesáhla částku 22 miliard Eur, přičemž opět s postupem času dochází k nárůstu výše pokut, jak dokazuje graf č. 2. Zejména v posledních letech Komise uděluje velmi vysoké pokuty, jak můžeme vidět v tabulce č. 1, znázorňující 10 nejvyšších pokud za účast na kartelu udělených Komisí.

Graf č. 2: Výše udělených pokut Komisí v období 1990 – 2014.⁶⁰

Year	Undertaking**	Case	Amount in €*
2008	Saint Gobain	Car glass	880 000 000
2012	Philips	TV and computer monitor tubes	705 296 000 <small>of which 391 940 000 jointly and severally with LG Electronics</small>
2012	LG Electronics	TV and computer monitor tubes	687 537 000 <small>of which 391 940 000 jointly and severally with Philips</small>
2013	Deutsche Bank AG	Euro interest rate derivatives (EIRD)	465 861 000
2001	F. Hoffmann-La Roche AG	Vitamins	462 000 000
2013	Société Générale	Euro interest rate derivatives (EIRD)	445 884 000
2007	Siemens AG	Gas insulated switchgear	396 562 500
++2014++	Schaeffler	Automotive bearings	370 481 000
2008	Pilkington	Car glass	357 000 000
2009	E.ON GDF Suez	Gas	320 000 000 320 000 000

Tabulka č. 1: 10 nejvyšších pokut udělených Komisí.⁶¹

⁶⁰ Dostupné na: <http://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>

Z výše uvedeného lze usoudit, že Komise je při vymáhání kartelového práva úspěšná a že má v rukou nástroj, kterého se musí účastníci kartelů skutečně obávat, jelikož co se týče výše, jsou pokuty udělované Komisí nejvyšší na světě.⁶² Komise je ovšem za takto vysoké pokuty často terčem kritiky, jelikož je zpochybňován vztah výše pokuty k závažnosti nezákonného jednání. Pokuta by měla mít odstrašující účinek, ale na druhou stranu by neměla mít na pokutovaný subjekt ničující dopad.⁶³

5.1 Rozhodovací praxe Komise a program Leniency

Důkazem, že program Leniency je skutečně velmi efektivním nástrojem v boji proti kartelovým dohodám a že je to nejúčinnější nástroj, který má Komise k dispozici, je skutečnost, že se ve vysoké míře podílí na odhalování a potírání těchto kartelů. Důkazem je také narůstající počet rozhodnutí Komise ve věcech kartelů.⁶⁴

Pokud jde o rozhodovací praxi SDEU, v případech, kdy došlo k odhalení kartelu díky žádosti o shovívavost, rozhodnutí Komise nebylo soudem zrušeno pro nedostatečné prokázání existence kartelové dohody. V některých případech SDEU pouze upravil procentuální snížení pokuty.⁶⁵

V roce 2012 rozhodla Komise v celkem pěti případech, přičemž ve čtyřech případech zahájila vyšetřování na základě podání žádosti o imunitu. V roce 2013 Komise rozhodla ve čtyřech případech. Ve všech bylo vyšetřování zahájeno na základě žádosti o shovívavost jednoho z členů. V letošním roce Komise doposud vydala rozhodnutí ve třech případech, ve dvou z nich Komise zahájila vyšetřování na základě žádosti o imunitu. Za poslední tři roky tedy Komise odhalila a

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Pro srovnání nejvyšší udělené pokuty za účast na kartelu v USA se pohybují v rozmezí 400 – 500 mln. dolarů. Viz. <http://www.justice.gov/atr/public/criminal/sherman10.html>.

⁶³ *ICC Commission on competition discussion paper: The fining policy of the European Commission in competition cases* [online]. ICC, 2. července 2009 [cit. 15. března 2014]. Dostupné na <http://www.icc.se/policy/statements/2009/EU_fining_policy.pdf>.

⁶⁴ WALSH, Declan J. Carrots and Sticks – Leniency and Fines in EC Cartel Cases. *European Competition Law Review*, 2009, roč. 30, č. 1. s. 30.

⁶⁵ SIRAGUSA, Mario, RIZZA, Cesare. *EU Competition Law. Volume III. Cartel Law*. Leuven: Claeys and Casteels, 2007. s. 396-425.

sankcionovala celkem 12 kartelů. Pouze dvě vyšetřování zahájila Komise z jiných důvodů, než je odhalení kartelu jedním z jeho členů v rámci žádosti o imunitu. Na základě tohoto můžeme odvodit, jak vysoké procento kartelů je odhaleno právě díky programu Leniency.

V následující tabulce jsou všechny případy za období od začátku roku 2012 do března 2014 uvedeny, včetně celkové výše udělených pokut a míry jejich snížení pro jednotlivé žadatele na základě programu Leniency.

Rok	PS	Dotčený trh	Snížení pokuty na základě PS	Celková výše pokuty v €
2014	2006	Automobilová ložiska	1x 100%, 1x 40%, 1x 30%, 2x 20%	953 mln.
2014	-	Energetika	-	6 mln.
2014	2006	Pěna na matrace	1x 100%, 2x 50%	114 mln.
2013	2006	Úrokové deriváty (Euro)	1x 100%, 1x 50%, 1x 30%, 1x 5%	1031 mln.
2013	2006	Úrokové deriváty (Jen)	1x 100%, 1x 40%, 2x 35%, 1x 30%, 2x 25%	917 mln.
2013	2006	Krevety	1x 100%	28 mln.
2013	2006	Kabelové svazky	1x 100%, 1x 50%, 1x 45%, 2x 40%, 1x 30%, 1x 20%	141 mln.
2012	2006	Obrazovky	1x 100%, 1x 40, 2x 30%	1470 mln.
2012	-	Spínací skřínky	-	135 mln.
2012	2006	Okenní rámy	1x 100%, 1x 45%, 1x 25%	86 mln.
2012	2006	Letecká nákladní doprava	8x 100%, 2x 50%, 1x 35%, 1x 30%, 2x 25%, 2x 20%, 1x 5% ⁶⁶	169 mln.
2012	2006	Vodohospodářské výrobky	1x 100%	13 mln.

Tabulka č. 2: Rozhodnutí Komise ve věcech kartelů v období 2012 – 2014⁶⁷

⁶⁶ Celkem 4 kartelové dohody.

⁶⁷ Vypracováno autorem na základě jednotlivých rozhodnutí dostupných na: <http://ec.europa.eu/competition/cartels/cases/cases.html>

6 ECN a Modelový program Leniency

6.1 Evropská soutěžní síť a zásady jejího fungování

Evropská soutěžní síť (European Competition Network, ECN) byla vytvořena v souvislosti s přijetím Nařízení č. 1/2003, které mělo za cíl modernizovat a decentralizovat aplikaci evropského soutěžního práva. Tato síť je založena na souběžných kompetencích Komise a národních soutěžních úřadů při aplikaci komunitárního soutěžního práva, na jednotném uplatňování těchto pravidel a na efektivním rozdělení případů týkajících se porušení článků 101 a 102 SFEU.⁶⁸ Poprvé tak národní soutěžní úřady a národní soudy nabyly pravomoc plně aplikovat ustanovení SFEU týkající se ochrany hospodářské soutěže, kterou do té doby měla pouze Komise.⁶⁹

Síť sdružuje Komisi a 29 národních soutěžních úřadů. Pravidla jejího fungování jsou upravena jak v samotném Nařízení č. 1/2003, tak detailněji v Oznámení ECN⁷⁰ a ve Společném prohlášení Rady a Komise o fungování sítě soutěžních úřadů.⁷¹

ECN především zabezpečuje, aby se každým případem zabýval jeden soutěžní orgán, kterému bude zajištěna součinnost dalších členů ECN, a také dohlíží nad jednotným rozhodováním všech jejich členů. Paralelní kompetence a zásady při přidělování případů, které obsahuje Oznámení ECN, upravují, že případem by se měl zabývat soutěžní orgán, který je tzv. dobře umístěný (well placed). Jedná se o orgán, který má k dané věci územně nejbližší.⁷²

Komise se obecně považuje za dobře umístěný orgán ve všech případech, ovšem má právo se na základě svých priorit některými případy nezabývat.⁷³ Komise se tedy věnuje především případům, které

⁶⁸ Nařízení Rady 1/2003 ze dne 16. 12. 2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy. Úřední věstník L 001, 4. ledna 2003. s. 1 – 25.

⁶⁹ Rozsudek ESD ze dne 14. prosince 2000 ve věci Masterfoods and HB, C-344/98.

⁷⁰ Oznámení Komise o spolupráci v rámci sítě orgánů pro ochranu hospodářské soutěže, OJ C 101.

⁷¹ Dostupný na <http://ec.europa.eu/comm/competition/ecn/joint_statement_en.pdf>.

⁷² Oznámení Komise o spolupráci v rámci sítě orgánů pro ochranu hospodářské soutěže, OJ C 101.

⁷³ Rozsudek ESD ze dne 14. prosince 2000 ve věci Masterfoods and HB, C-344/98.

mají dopad na tři a více států, nebo těm, které povedou k rozvoji judikatury.⁷⁴

6.2 Problematika paralelní aplikace evropského a národního soutěžního práva

Jelikož se kartely dotýkají více jurisdikcí, může dojít k situaci, kdy na jedno nezákonné jednání podniku bude souběžně aplikováno jak evropské, tak národní soutěžní právo (a také rozdílné programy shovívavosti). To může nastat za situace, kdy zakázané jednání podniku obsahuje komunitární prvek a je tedy v rozporu s evropským právem, ale současně je i v rozporu s národním soutěžním právem. Aplikování evropského a zároveň národního práva je umožněno článkem 3 odst. 1 Nařízení 1/2003.⁷⁵ Teoreticky by mohlo dojít k situaci, kdy jeden případ může zároveň posuzovat jak Komise, tak všechny národní soutěžní úřady.⁷⁶

K paralelní aplikaci může dojít ve třech případech. Zaprvé v případě, pokud národní orgán zahájí řízení o porušení národního práva a zároveň již Komise v téže věci vede řízení, či již rozhodla o porušení evropského práva. Zadruhé v případě, pokud národní úřad vede řízení o jednání obsahujícím komunitární prvek. V tomto případě musí použít evropské právo, ale zároveň může aplikovat i právo národní. Třetí možností je, pokud Komise vede řízení o porušení evropského práva, ve které již rozhodl orgán národní o porušení národního práva.⁷⁷

Paralelní aplikace evropského a národního práva by ovšem mohla být v rozporu se zásadou ne bis in idem. Tento rozpor řešil poprvé ESD již v roce 1969 v případě Walt Wilhelm. Soud tehdy judikoval, že jedna kartelová dohoda může být předmětem dvou souběžných řízení, jelikož každý právní řád chrání odlišný zájem – národní orgány chrání zájem

⁷⁴ Oznámení Komise o spolupráci v rámci sítě orgánů pro ochranu hospodářské soutěže, OJ C 101.

⁷⁵ Nařízení Rady 1/2003 ze dne 16. 12. 2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy. Úřední věstník L 001, 4. ledna 2003. s. 1 – 25.

⁷⁶ RAUS, David. Osmadvacetkrát v téže věci?. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 10. s. 367.

⁷⁷ PETR, Michal. *Modernizace komunitárního soutěžního práva a její dopady na národní právo členských států*. Dizertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2007. s. 96.

jednotlivých států, kdežto Komise se snaží zamezit kartelovým dohodám, jakožto překážkám v obchodě mezi členskými státy.⁷⁸

Toto rozhodnutí následně ESD potvrdil rozsudkem v případě Aalborg Portland, v němž uvedl, že aby bylo možné použít zásadu *ne bis in idem*, musí dojít k naplnění tří podmínek. Musí jít o totožné jednání, totožného pachatele a totožný právem chráněný zájem. Rozdílnost v objektu a rozdílné, dvěma odlišnými právními systémy chráněné zájmy vylučují porušení zásady *ne bis in idem*.⁷⁹

Dále ESD např. judikoval v případě Archem Daniels Midland nenaplnění totožnosti skutku, jelikož šlo o rozdílný teritoriální dopad zakázaného jednání.⁸⁰

Pokud tedy jde o zásadu *ne bis in idem*, je rozhodovací praxe ESD v této otázce relativně stálá a jednotná.

6.3 Modelový program Leniency

Ochrana hospodářské soutěže spadá do paralelní kompetence Komise a jednotlivých členských států a téměř všechny členské státy postupem času zavedly v rámci své jurisdikce vlastní programy Leniency⁸¹. Jelikož úřady pro ochranu hospodářské soutěže si nemohou předávat žádosti o imunitu či snížení pokuty jednotlivých žadatelů, je v zájmu každého podniku podat si žádost ve všech státech, které by mohly danou věc posuzovat. To je ovšem pro podniky velkou komplikací, jelikož podmínky jednotlivých programů byly nastaveny různě.

Z tohoto důvodu bylo nutné do určité míry tyto programy harmonizovat. V rámci Evropské soutěžní sítě byl představen v září roku 2006 tzv. Modelový program shovívavosti.⁸²

⁷⁸ Rozhodnutí ESD ze dne 13. února 1969 ve věci *Walt Wilhelm and others v. Bundeskartellamt*, C-14/68.

⁷⁹ Rozsudek ESD ze dne 7. ledna 2004 ve věci *Aalborg Portland and Others v. Commission*, C-204/00 P.

⁸⁰ Rozsudek ESD ze dne 18. května 2006 ve věci *Archer Daniels Midland and Archer Daniels Midland Ingredients v. Commission*, C-397/03 P.

⁸¹ *European Competition Network: Statistics* [online]. EUROPA, 19. listopadu 2013 [cit. 30. ledna 2014]. Dostupné na <<http://ec.europa.eu/competition/ecn/statistics.html>>.

⁸² *ECN Model Leniency Programme* [online]. EUROPA, 13. října 2010 [cit. 30. ledna 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/ecn/model_leniency_programme.pdf>.

Tento program není právně závazným dokumentem, ovšem určuje základní pravidla, která by měla být v rámci vnitrostátních programů shovívavosti jednotlivých států stejná. Mezi tyto pravidla patří zejména charakteristika informací a důkazů, které je podnik žádající o imunitu povinen předložit, a nutnost ukončení účasti v kartelu. Dále je zde popsána spolupráce žadatele s antimonopolním úřadem a pravidla vyřizování žádostí.

Stejně jako v programu Leniency EU může podnik podat žádost o plnou imunitu na základě dvou skutečností, a to předložení informací a důkazů, které umožní provést šetření na místě, nebo předložení důkazů o existenci kartelu.

Nejdůležitějším bodem Modelového programu je možnost podání souhrnné žádosti. Ta může být podána v případě kartelové dohody, která má dopad na více než tři státy. Tato jednotná žádost může být podána u kteréhokoliv národního soutěžního orgánu současně s podáním žádosti Komisi. Souhrnná žádost není samotnou žádostí o imunitu, jedná se pouze o dočasnou ochranu pozice žadatele u národních orgánů. Jedná se tedy o ochranu v případě, kdy se Komise odmítne případem zabývat a žadateli by tak hrozila ztráta prvního místa u národního úřadu. Souhrnná žádost má za cíl především snížit náklady a časovou náročnost jak pro soutěžní úřady, tak pro žadatele, a zvýšit přehlednost celého systému.⁸³

6.3.1 Revize Modelového programu Leniency

V listopadu roku 2012 představila ECN revidovanou verzi Modelového programu Leniency. Nejdůležitějšími změnami, které tato verze přinesla, jsou změny ohledně souhrnných žádostí, zahrnutí vertikálních kartelových dohod pod program Leniency a také upřesnění povinnosti mlčenlivosti.

Revidovaná verze zavedla možnost podání souhrnné žádosti všem žadatelům. V praxi to znamená, že souhrnnou žádost může nyní podat nejen první žadatel, který žádá o plnou imunitu, ale také další, žádající

⁸³ *ECN Model Leniency Programme* [online]. EUROPA, 13. října 2010 [cit. 30. ledna 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/ecn/model_leniency_programme.pdf>.

pouze o snížení pokuty. Pro usnadnění podávání souhrnné žádosti ECN vytvořila šablonu žádosti, kterou je možné podat u všech národních soutěžních orgánů, čímž se odstranila nutnost žadatele podávat žádost v několika různých podobách. Revidovaná verze rovněž rozšířila oblast působnosti modelového programu Leniency tím, že nově umožnila podat žádost o shovívavost rovněž podnikům, které byly zapojeny do vertikální kartelové dohody.

V souvislosti s povinností spolupráce s vyšetřujícím orgánem byly upřesněny otázky ohledně povinnosti mlčenlivosti. V případě, kdy žadatel informuje další soutěžní orgán o své žádosti, nepovažuje se tato skutečnost za porušení povinnosti mlčenlivosti v případě, že je tak učiněno v souvislosti s podáním další žádosti o shovívavost. Stejně tak se nepovažuje za porušení mlčenlivosti informování advokáta, pokud se jedná o zajištění právního poradenství.⁸⁴

Změny, které revidovaná verze zavedla, jsou výsledkem šestileté praxe ECN s Modelovým programem Leniency. Stále ovšem platí nutnost podat žádost u všech kompetentních orgánů pro ochranu hospodářské soutěže. Jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole, Modelový program Leniency není právně závazným předpisem. Proto i v případě jeho revidované verze je na členských státech, aby změny, které tato verze přinesla, samy začlenily do svých národních programů.⁸⁵ Ke sjednocení právních úprav a zvýšení efektivity celého systému by přispělo přijetí Modelového programu Leniency jako právně závazného aktu.

⁸⁴ *ECN Model Leniency Programme (As revised in November 2012)* [online]. EUROPA, 22. listopadu 2012 [cit. 14. března 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/ecn/mlp_revised_2012_en.pdf>.

⁸⁵ REYNOLDS, Michael J. *Antitrust developments: The EU Leniency Programme* [online]. Allen & Overy, 25. března 2009 [cit. 14. března 2014]. Dostupné na <<http://apps.americanbar.org/antitrust/at-committees/at-ic/pdf/spring/09/reynolds.pdf>>.

7 Soukromoprávní vymáhání soutěžního práva a jeho vliv na program Leniency

V předchozích kapitolách jsem se věnoval programu Leniency jako jednomu z nástrojů veřejnoprávního vymáhání soutěžního práva. To je ovšem založeno na dvou pilířích. Kromě veřejnoprávního (public enforcement), kterým se zabývají ve veřejném zájmu Komise a národní soutěžní úřady ze zásady oficiality, je to také soukromoprávní vymáhání (private enforcement). Tím se zabývají civilní soudy a jedná se především o domáhání se náhrady škody či vydání bezdůvodného obohacení.⁸⁶

7.1 Vztah mezi soukromoprávním a veřejnoprávním vymáháním soutěžního práva

Zatímco objektem veřejnoprávního vymáhání soutěžního práva je samotná ochrana hospodářské soutěž, v případě soukromoprávního vymáhání je objektem ochrana jednotlivých subjektů.⁸⁷ Rozdílem je tedy jak účel, tak i funkce a samotná metoda právní regulace. Z tohoto důvodů se členové kartelu musí obávat kromě hrozby vysokých pokut rovněž soukromoprávních nároků na náhradu škody za ztráty, které způsobila činnost kartelu. Samotná existence možnosti soukromoprávního vymáhání škody se stává velkou hrozbou pro členy kartelu, které může odradit od jeho odhalení.⁸⁸

Prvním případem, kdy se ESD zabíral otázkou náhrady škody, byl v roce 2001 případ Courage. ESD v rozsudku judikoval, že se jednotlivec může před národními soudy domáhat náhrady škody, která vznikla v souvislosti s jednáním porušujícím čl. 101 SFEU. A to i v případě, že se sám zakázané dohody účastnil.⁸⁹

⁸⁶ NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné prosazování soutěžního práva?. *Antitrust*, 2011, roč. 16, č. 4. s. 154.

⁸⁷ RAUS, David, ORŠULOVÁ, Andrea. Aktuální aplikační otázky soukromoprávního prosazování dodržování veřejného soutěžního práva v České republice a na Slovensku. *Justičná revue*, 2008, roč. 60, č. 12. s. 1657.

⁸⁸ BLANCO, Ortiz L. *EC Competition Procedure*. Oxford: Oxford University Press, 2006. s. 219.

⁸⁹ Rozsudek ESD ze dne 20. září 2001 ve věci Courage Ltd. v. Bernard Crehan, C-453/99.

Nařízení č. 1/2003 přineslo možnost přímé aplikace čl. 101 a 102 SFEU národními soudy. Tyto soudy tak mohou nyní rozhodovat o neplatnosti dohody, o majetkových nárocích a především o náhradě škody, díky které může být poškozenému kompenzovaná újma. Tuto kompenzaci mu veřejnoprávní postih neumožňuje.⁹⁰

I když lze říci, že programy shovívavosti i žaloby na náhradu škody do jisté míry slouží podobným účelům, mohou tyto žaloby ohrozit efektivitu programu Leniency, jelikož riziko, že po odhalení kartelu někdo tuto žalobu na podnik podá, může odradit potencionální žadatele od podání žádosti o shovívavost.⁹¹ Důkazy, které podnik předložil, mohou být následně použity žalobcem proti němu. Žadatel tak bude ve znevýhodněné pozici oproti ostatním členům kartelu, kteří podobné sebeusvědčující důkazy neposkytli.⁹²

Soukromoprávní vymáhání soutěžního práva zajisté přináší určité výhody, v EU má ovšem mnohonásobně větší význam vymáhání veřejnoprávní a role soukromoprávního je spíše okrajová. Na rozdíl od Spojených států, kde je přibližně 90% všech soutěžních případů řešeno pomocí soukromoprávních žalob, za posledních sedm let v Evropské unii po rozhodnutí Komise o porušení soutěžních pravidel v pouze 25% případů následovalo soukromoprávní vymáhání.⁹³

Veřejnoprávní a soukromoprávní prosazování soutěžního práva by se měly navzájem doplňovat. Proto je třeba najít mezi nimi vyvážený poměr. Komise se proto rozhodla, že soukromoprávní prostředky podpoří, a to především díky harmonizaci úprav v jednotlivých členských státech. Problematický je především vztah mezi žalobou na náhradu škody a programem Leniency, který je potřeba upravit tak, aby tyto dva nástroje mohly být souběžně používány a nesnižovaly si vzájemně svou efektivitu.

⁹⁰ MUNKOVÁ, Jindřiška a kol. *Soutěžní právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 399.

⁹¹ WILS, Wouter P. J. The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages. *World Competition*, 2009, roč. 32, č. 1. str. 5.

⁹² viz. kapitola 4.3

⁹³ *Frequently Asked Questions: Commission proposes legislation to facilitate damage claims by victims of antitrust violations* [online]. EUROPA, 11. června 2013 [cit. 19. března 2014]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-531_en.htm>.

7.1.1 Podpora soukromoprávního vymáhání

Nedostatky systému žalob se Komise pokusila vyřešit vydáním Zelené knihy v roce 2005 a následně Bíle knihy v roce 2008.

Zelená kniha především poukázala na překážky, které brání účinnému fungování systému žalob na náhradu škody, a navrhla řadu opatření, které pomohou jejich překonání. V souvislosti se vztahem mezi náhradou škody a programem Leniency navrhovala Zelená kniha tři řešení.

Prvním je vyloučení možnosti soutěžních orgánů poskytovat žádost o shovívavost jiným osobám. Tímto by byla chráněna důvěrnost těchto žádostí, jakožto součást žádosti o imunitu nebo snížení pokuty. Druhou možností je podmíněné snížení náhrady škody a třetí je zbavení kolektivní odpovědnosti. V tomto případě by žadatel odpovídal pouze za svůj podíl ze škod, který odpovídá jeho podílu na trhu ovládaném kartelem, kterého se účastnil.⁹⁴

Na základě připomínek k Zelené knize Komise v roce 2008 vydala Bílou knihu, která navrhuje, jak podpořit soukromoprávní vymáhání soutěžního práva v EU. Hlavní zásadou, kterou tato kniha zavádí, je princip kompenzace. Každý občan nebo podnik, který utrpěl škodu způsobenou jednáním porušujícím čl. 101 a 102 SFEU, by měl mít zajištěnou možnost vymáhat náhradu za tuto škodu od osoby, která škodu způsobila.⁹⁵ Rovněž se upustilo od myšlenky dvojnásobného postihu v případě horizontálních kartelů⁹⁶, kterou navrhovala Zelená kniha.⁹⁷ Pro program Leniency je ovšem nejvýznamnější skutečnost, že Bílá kniha označila systém žalob na náhradu škody pouze jako doplňující k veřejnoprávnímu vymáhání, který ho nemá nahrazovat nebo ohrožovat.

⁹⁴ Zelená kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM (2005) 672.

⁹⁵ Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM (2008) 165.

⁹⁶ tzv. „*Double Damages*“.

⁹⁷ BEJČEK, J. *Soukromé prosazování soutěžního práva a rekodifikace českého soukromého práva* [online]. ÚOHS, 12. listopadu 2013 [cit. 19. března 2014]. Dostupné na <http://www.uohs.cz/download/Konference_a_seminare/Svatomartinska_konf_2013/prednasejici/Josef-Bejcek.pdf>.

Bílá kniha dále uvádí, že by se měla ochrana před zpřístupněním důkazů vztahovat na veškerá prohlášení podniku, které podnik učinil v rámci své žádosti o imunitu v souvislosti s porušením čl. 101 SFEU. Na ochranu před zpřístupněním důkazu by rovněž nemělo mít vliv to, zda soutěžní orgán danou žádost přijme či zamítne. A to i před, i po vydání rozhodnutí tohoto orgánu.

Zachováno zůstalo rovněž omezení odpovědnosti podniku, kterému byla udělena imunita, v případě soukromoprávního vymáhání pouze na případy, kdy nárok vznesl přímý nebo nepřímý smluvní partner.⁹⁸

7.2 Přístup k informacím získaným v rámci řízení o shovívavost

Výsledkem snah o zvýšení popularity soukromoprávního vymáhání je nárůst podaných žalob na náhradu škody. Podnik, který získal imunitu, se stává pro žalobce velmi snadnou kořistí, jelikož ve svém prohlášení poskytl důkazy o kartelu a přiznal se ke svému protiprávnímu jednání. Díky informacím, které prohlášení podniku obsahuje, je mezi soukromoprávními žalobci o tento dokument velký zájem. Hrozí tedy situace, že z důvodu vyhnutí se soukromoprávnímu vymáhání si podnik rozmyslí podání žádosti o imunitu. To by mohlo v extrémním případě mít na program Leniency až zničující následky.⁹⁹ Tato situace sice není příliš pravděpodobná, ovšem samotné ohrožení programu Leniency soukromoprávním vymáháním reálné je.

Pokud jde o právní úpravu, která by řešila ochranu před zveřejněním informací pro účely soukromoprávního vymáhání, prozatím takováto úprava chybí. Tuto ochranu však lze implicitně odvodit z ustanovení programu Leniency z roku 2006 a také z Bíle knihy, která ovšem nemá právně závazný charakter.

⁹⁸ Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM (2008) 165.

⁹⁹ WALSH, Declan J. Carrots and Sticks – Leniency and Fines in EC Cartel Cases. *European Competition Law Review*, 2009, roč. 30, č. 1. s. 32.

Pokud jde o Oznámení o ochraně před pokutami z roku 2006, toto Oznámení uvádí, že veškeré informace, které podnik v rámci žádosti o imunitu poskytne (tedy včetně prohlášení), se stávají součástí spisu a mohou být Komisí použity jako důkaz. Ovšem z důvodu ochrany těchto informací mají povolen přístup ke spisu pouze adresáti sdělení námitek, kteří ovšem nemohou pořídit jakoukoliv kopii nebo jiný záznam těchto informací. Ostatní osoby mají přístup k tomuto spisu odepřen. Dalším opatřením, které chrání žadatele před zveřejněním informací, je možnost učinit prohlášení pouze v ústní podobě.¹⁰⁰

I přes tato opatření nelze plně zajistit, aby se tyto informace k soukromoprávním žalobcům nedostaly, jelikož jsou často citovány ve volně dostupném konečném rozhodnutí Komise.

V zásadě také existuje několik dalších možností, jak se dostat k informacím, které podnik poskytl Komisi v rámci svého prohlášení při podávání žádosti o imunitu.

Je možné např. požádat o možnost zúčastnit se jako vedlejší účastník odvolacího řízení před evropskými soudy. Tento způsob ovšem prozatím nebyl úspěšný. Tuto možnost zamítl Tribunál v roce 2011 společnosti Schenker AG, která se takto chtěla zúčastnit odvolacího řízení týkajícího se kartelové dohody mezi leteckými dopravci, s odůvodněním, že neexistuje přímý zájem této společnosti na výsledku tohoto řízení. Rozhodnutí Tribunálu následně potvrdil i Soudní dvůr.¹⁰¹

Další možností je dožadovat se zveřejnění důkazů před soudy mimo EU, především pak před soudy v USA, s využitím předpisů, které jsou platné v jejich jurisdikci. Tato cesta ovšem také nebyla úspěšná, jelikož americké soudy uznaly obhajobu založenou na zásadě dodržování svrchovaných zájmů jiného národa.¹⁰²

¹⁰⁰ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2006/C 298/11.

¹⁰¹ Rozhodnutí SDEU ze dne 8. čer. 2012 ve věci Schenker AG v. Commission, C-602/11 P.

¹⁰² DE STEFANO, Gianni. Access of Damage Claimants to Evidence Arising out of EU Cartel Investigations: A Fast-evolving Scenario. *Global Competition Litigation Review*, 2012, roč. 3, č. 10. s. 99.

Existují ovšem další dva úspěšnější způsoby, a to zveřejnění důkazů před vnitrostátními soudy nebo díky Nařízení o přístupu k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise.¹⁰³

7.2.1 Zveřejnění důkazů před vnitrostátními soudy

Jednou z možností je zveřejnění důkazů před vnitrostátními soudy. V roce 2008 společnost Pfleiderer¹⁰⁴, připravující soukromoprávní žalobu o náhradu škody způsobenou jednáním kartelu, požádala Spolkový kartelový úřad o zpřístupnění kompletního spisu týkajícího se řízení o uložení pokuty, a to včetně všech dokumentů týkajících se žádosti o shovívavost. Spolkový kartelový úřad tuto žádost částečně zamítnul, proto se společnost Pfleiderer obrátila k soudu v Bonnu, který v rámci řízení položil SDEU předběžnou otázku, zda smí osobám postiženým kartelovou dohodou „*být pro účely uplatnění jejich občanskoprávních nároků umožněn přístup k žádostem o shovívavost a k informacím a dokumentům, které žadatelé o shovívavost v této souvislosti dobrovolně předložili orgánu pro hospodářskou soutěž členského státu na základě vnitrostátního programu shovívavosti v rámci řízení o uložení pokuty zaměřeného (též) na uplatnění článku 81 ES?*“¹⁰⁵

V souvislosti s touto předběžnou otázkou vydal generální advokát Ján Mazák stanovisko, ve kterém uvádí, že by nemělo být za žádných okolností osobám podávajícím žalobu o náhradu škody povoleno zpřístupnění sebeusvědčujících důkazů, které podnik dobrovolně poskytl v rámci prohlášení při podání žádosti o imunitu. Jako důvody uvedl snížení atraktivity a efektivity programu Leniency, a tím i samotného uplatňování čl. 101 SFEU soutěžním orgánem.

V souvislosti s tímto připustil, že může dojít k zásahu do základních práv poškozené osoby zaručených Listinou základních práv EU, tedy práva na účinný procesní prostředek a práva na spravedlivý proces. Tento zásah ovšem považuje za odůvodněný, s cílem zajistit

¹⁰³ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1049/2001 ze dne 30. května 2001 o přístupu veřejnosti k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise.

¹⁰⁴ Rozsudek SDEU ze dne 14. června 2011 ve věci Pfleiderer v. Bundeskartellamt, C-360/09.

¹⁰⁵ Tamtéž.

účinné uplatňování evropského soutěžního práva národními soutěžními orgány.

Ve svém stanovisku ovšem Mazák také uvedl, že by nemělo být bráněno poškozeným osobám nahlédnout do ostatních dokumentů, které žadatel soutěžnímu orgánu předložil v rámci řízení o shovívavost. Tyto dokumenty totiž nejsou výsledkem tohoto řízení a alespoň teoreticky existuje šance, že tyto dokumenty již mohly být zveřejněny někde jinde.¹⁰⁶

SDEU se ovšem stanoviskem generálního advokáta neřídil a v rozsudku Pfleiderer judikoval, že národní soudy mají o zpřístupnění informací rozhodovat případ od případu. Ustanovení soutěžního práva dle něj nebrání tomu, aby osobě, která byla poškozena v souvislosti s jednáním kartelu a domáhá se náhrady škody, byly zpřístupněny dokumenty týkající se řízení o imunitu s osobou, která se tohoto protiprávního jednání dopustila. Soudy ovšem na základě vnitrostátního práva musí stanovit podmínky, za kterých má být přístup k informacím povolen či odepřen, přičemž musí brát v potaz zájmy chráněné právem EU. Musí tedy přihlídnout jak k zájmu na zpřístupnění informací pro soukromoprávní vymáhání, tak k zájmům na ochranu dokumentů souvisejících s aplikací programu Leniency.¹⁰⁷ Riziko prozrazení těchto informací může mít negativní vliv na tento program a snížit jeho efektivitu, což je v rozporu s obecným zájmem, pokud toto riziko odradí podnik od podání žádosti. Za rozhodnutí ve věci Pfleiderer byl SDEU tvrdě kritizován, jelikož nevyřešil problém s vyvážením těchto dvou protikladných zájmů.¹⁰⁸

7.2.2 Přístup přes nařízení o přístupu k dokumentům

Ustanovení Nařízení č. 1049/2001 uvádějí, že všechny dokumenty orgánů EU, tedy i Komise, mají být přístupné veřejnosti. Zároveň ale mohou orgány odepřít přístup k dokumentu, pokud by jeho zpřístupnění

¹⁰⁶ Stanovisko generálního advokáta ze dne 16. prosince 2010 ve věci Pfleiderer v. Bundeskartellamt, C-360/09.

¹⁰⁷ Rozsudek SDEU ze dne 14. června 2011 ve věci Pfleiderer v. Bundeskartellamt, C-360/09.

¹⁰⁸ CAUFMAN, Caroline. The Interaction of Leniency Programmes and Actions for Damages. *Competition Law Review*, 2011, roč. 7, č. 2. s. 181-220.

vedlo k porušení ochrany veřejného zájmu, nebo také cílů inspekce a vyšetřování.¹⁰⁹ Dle Komise sem patří i dokumenty nebo písemně či zvukově zaznamenané prohlášení podniku, které byly získané v rámci podání žádosti o shovívavost.¹¹⁰

Ovšem v květnu roku 2012 zrušil Tribunál rozhodnutí Komise, kterým Komise odmítla na základě Nařízení č. 1049/2001 přístup společnosti Energie Baden – Württemberg AG k některým dokumentům, které obsahoval správní spis týkající se řízení ve věci kartelu PISU. Komise rozdělila dokumenty, které obsahoval tento spis, do pěti kategorií (kategorie první obsahovala prohlášení podniku), přičemž uvedla, že na každou z těchto kategorií se vztahuje výjimka na základě čl. 4 odst. 2 nebo odst. 3 Nařízení č. 1049/2001.

Komise argumentovala zamítnutí této žádosti narušením efektivity programu Leniency a soutěžního práva obecně, jelikož by se žadatelé o shovívavost museli obávat, že by se kvůli podání žádosti mohli stát cílem pro společnost domáhající se náhrady škody.

Tribunál ovšem tuto argumentaci odmítl s tím, že by to Komisi umožnilo zabránit uplatnit nařízení č. 1049/2001 ke kterémukoliv dokumentu, a to bez časového omezení, pouze s vidinou možného negativního vlivu na program Leniency v budoucnosti.

Je ovšem nutné podotknout, že Tribunál označil rozhodnutí Komise jako chybné, jelikož Komise neprovedla konkrétní a individuální přezkoumání požadovaných dokumentů v rámci jednotlivých kategorií. Tribunál se poté také nezabýval samostatně jednotlivými kategoriemi, včetně kategorie první, která se týká důkazů získaných v rámci prohlášení podniku, a zrušil rozhodnutí Komise v plném rozsahu.¹¹¹

Komise ovšem podala odvolání a SDEU následně 27. února 2014 rozhodnutí Tribunálu ve věci Energie Baden – Württemberg AG zrušil.¹¹²

¹⁰⁹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1049/2001 ze dne 30. května 2001 o přístupu veřejnosti k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise.

¹¹⁰ Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2006/C 298/11.

¹¹¹ Rozsudek Tribunálu ze dne 22. května 2012 ve věci Energie Baden - Württemberg v. Komise, T-344/08.

¹¹² Rozsudek SDEU ze dne 27. února 2014 ve věci Komise v. Energie Baden-Württemberg AG, C-365/12 P.

7.3 Legislativní řešení

I přesto, že SDEU výše uvedené rozhodnutí Tribunálu zrušil, nedávna judikatura evropských soudů vnesla do otázky zveřejnění informací získaných v rámci aplikace programu Leniency nejistotu.

Proto vydali nejvyšší zástupci evropských soutěžních orgánů společné prohlášení, ve kterém uvádějí, že jednotná úroveň ochrany materiálů získaných v rámci programu Leniency napomáhá a přispívá k efektivnímu prosazování soutěžního práva. Z tohoto důvodu se také zavázali, že v mezích platných právních předpisů a bez toho, aby došlo k nepřiměřenému zásahu do práva postiženého na náhradu škody, budou tyto dokumenty chránit proti zveřejnění v takovém rozsahu, který zajistí efektivní aplikaci programu Leniency.¹¹³

Jelikož je toto prohlášení důkazem společného zájmu celé Unie a jelikož i samotné orgány EU považují program Leniency za velmi účinný nástroj, který přispívá v boji proti porušování pravidel soutěžního práva, rozhodly se tyto orgány vyřešit otázku optimalizace vztahu veřejnoprávního a soukromoprávního vymáhání soutěžního práva a také zveřejňování informací získaných při aplikaci programu shovívavosti vytvořením legislativy, která by ochránila tyto materiály proti zveřejnění, a to v takovém rozsahu, aby nebyla narušena efektivita tohoto programu.

Dokumentem, který má za cíl odstranit přetrvávající nejistotu, je Návrh směrnice Rady EU a Evropského parlamentu. V návrhu této směrnice je zakotvena absolutní ochrana dvou typů dokumentů. Jedním z nich je právě prohlášení podniku v rámci řízení o shovívavost. Podle tohoto návrhu by vnitrostátní soud nesměl v případě řízení o náhradu škody nikdy nařídít zpřístupnění tohoto dokumentu, a to právě z důvodu možného narušení účinnosti programu Leniency. V ostatních případech, pokud žalobce předloží věrohodné důkazy, které prokazují, že mu byla způsobena škoda, by vnitrostátní soud mohl nařídít zpřístupnění

¹¹³ *Resolution of the Meeting of Heads of the European Competition Authorities of 23 May 2012 on the Protection of leniency material in the context of civil damages actions* [online]. EUROPA, 23. května 2012 [cit. 20. března 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/ecn/leniency_material_protection_en.pdf>.

ostatních důkazů, které jsou důležité pro doložení nároku poškozené osoby nebo pro její obhajobu.

Pokud jde o náhradu škody způsobenou protiprávním jednáním kartelu, navrhovaná směrnice stanovuje plnou a nerozdílnou odpovědnost všech členů kartelu. Každý z podniků musí nahradit poškozenému škodu v plné výši. Podnik ovšem může získat příspěvek od jiného člena kartelu, a to na základě jejich relativní odpovědnosti na způsobené škodě.

Návrh také přináší určitá zvýhodnění pro podnik, který získal imunitu. Tento podnik by měl být odpovědný vůči jiným poškozeným stranám, než jsou jeho přímí a nepřímí dodavatelé a odběratelé, pouze tehdy, pokud tito poškození prokážou, že nemohou získat plné odškodnění od ostatních členů kartelu. Rovněž je omezena výše příspěvku podniku, který získal imunitu, pro jiný podnik, a to do výše, kterou podnik způsobil svým vlastním přímým a nepřímým smluvním partnerům. V případě dalších poškozených stran je výše příspěvku stanovena na základě relativní odpovědnosti.¹¹⁴

7.4 Shrnutí

Ačkoliv jak program Leniency, tak žaloby na náhradu škody, mají stejný cíl, a to odrazování od vytváření a účastnění se kartelových dohod, je nutné dosáhnout určité míry koordinace těchto dvou nástrojů. V opačném případě může být celý systém spíše kontraproduktivní.

Jelikož soutěžní úřady členských států ani Komise nemohou pokrýt všechna protisoutěžní jednání, může být soukromoprávní vymáhání náhrady škody přínosem pro celý systém. Ten je v EU ovšem nastaven tak, že nejdůležitějším prostředkem v boji proti kartelům je veřejnoprávní postih. Proto by neměla opatření související se soukromoprávním vymáháním ve větší míře ovlivňovat vymáhání veřejnoprávní a především jeho hlavní nástroj – program Leniency.

¹¹⁴ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, 2013/0185 (COD).

V současné době není právní úprava žalob na náhradu škody dostatečná, stejně tak není dostatečně upraven poměr mezi tímto nástrojem a programem Leniency. Z tohoto důvodu považuji za správné kroky vydání Zelené a Bílé knihy, ale především předložení výše zmíněného návrhu směrnice, který se snaží tento rozpor vyřešit. Tato legislativní úprava v dnešní době velmi chybí a při zachování stávající situace by to mohlo mít pro program Leniency negativní následky.

Dle mého názoru je vhodné zachovat právo na náhradu škody i proti podniku, který podal žádost o imunitu. V opačném případě by se jednalo o nepřiměřený zásah do práva postiženého na náhradu vzniklé škody.¹¹⁵ Variantu, kterou přináší návrh směrnice, tedy určité zvýhodnění pro úspěšného žadatele o imunitu oproti ostatním členům, považuji za vhodné řešení.

Jako další spornou věc považuji přístup k informacím získaným v rámci řízení o shovívavost. Ačkoliv je Komise proti zveřejňování informací, zejména těch, které žadatel poskytl v prohlášení podniku, evropské soudy ve své judikatuře tento názor plně nesdílely, což zapříčinilo určitou nejistotu v této oblasti, která by mohla mít negativní vliv na účinnost programu Leniency, jelikož by to mohlo vést k tomu, že si žadatel podání žádosti o imunitu a odhalení kartelu rozmyslí.

Řešení opět přináší navrhovaná směrnice, která zabraňuje zveřejnění informací z prohlášení podniku. I když se jedná o určitý zásah do práva poškozené strany na účinný opravný prostředek a na spravedlivý proces, je tento zásah opodstatněný z důvodu zachování efektivity programu Leniency, tedy z důvodu veřejného zájmu. Návrh také umožňuje poškozené straně přístup k ostatním důkazům.

Proto je dle mého názoru navrhovaná směrnice, která upravuje vztah soukromoprávního vymáhání k veřejnoprávnímu vymáhání soutěžního práva a také k programu Leniency, správným krokem a považuji její přijetí za velmi důležité.

¹¹⁵ NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné prosazování soutěžního práva?. *Antitrust*, 2011, roč. 16, č. 4. s. 154.

8 Komparativní analýza amerického programu Leniency

Americký program Leniency byl vzorem evropského. V této kapitole se zaměřím na podmínky jeho aplikace, procesní pravidla a efektivitu jeho aplikace v praxi, na jejichž základě se pokusím zjistit základní odlišnosti amerického a evropského programu Leniency. Na základě srovnání těchto programů se později pokusím formulovat několik úvah de lege ferenda.

Program shovívavosti vznikl v USA již v roce 1978. Důležitější ovšem byla jeho revize, která v roce 1993 zavedla korporátní program shovívavosti¹¹⁶. O rok později vznikl v souvislosti s tímto programem individuální program shovívavosti¹¹⁷, který poskytuje imunitu jednotlivým zaměstnancům podniku, který se podílel na kartelové dohodě.

Hlavním orgánem, který má na starosti ochranu hospodářské soutěže, je v USA antimonopolní divize ministerstva spravedlnosti (DoJ). Vyšetřováním protisoutěžních praktik se zabývá národní oddělení ve Washingtonu a 7 regionálních oddělení. Součinnost při vyšetřování jim poskytuje mnoho profesionálních vyšetřovatelů, mimo jiné i agenti FBI.¹¹⁸

8.1 Podmínky imunity a její rozsah

Ve spojených státech stíhá DoJ na základě dlouholeté tradice pouze dohody mezi horizontálními soutěžiteli, tedy hard-core kartely.¹¹⁹ Leniency je zde pák chápáno jako poskytnutí záruky plné imunity prvnímu úspěšnému žadateli, který tento kartel odhalí.

¹¹⁶ *Corporate Leniency Policy* [online]. Department of Justice, 10. srpna 1993 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/0091.htm>>.

¹¹⁷ *Leniency Policy for Individuals* [online]. Department of Justice, 10. srpna 1994 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/0092.htm>>.

¹¹⁸ HAMMOND, Scott D. *Detecting and Deterring Cartel Activity through an Effective Leniency Program* [online]. Department of Justice, 21. listopadu 2000 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/speeches/9928.htm>>.

¹¹⁹ WILS, Wouter P. J. *Leniency in Antitrust Enforcement: Theory and Practice*. *World Competition*, 2007, roč. 30, č. 1. s. 6.

Na základě oddílu A korporátního programu je imunita poskytnuta prvnímu žadateli, který přizná svou účast na kartelové dohodě, dříve než DoJ zjistí existenci kartelu z jiného zdroje. Imunita je žadateli poskytována automaticky, nehraje zde roli hodnota informací, které podnik DoJ poskytl. K získání imunity musí žadatel splnit následujících pět podmínek. Podnik musí ukončit svou činnost v rámci kartelu a musí plně informovat a spolupracovat s vyšetřujícím úřadem v průběhu celého vyšetřování. Dále pak nesměl být vůdcem kartelu ani nutit ostatní členy k účasti. Pokud je to možné, musí se podnik pokusit odškodnit poškozené. V neposlední řadě musí být podání žádosti o imunitu učiněno podnikem jako celkem, nikoliv jen některými z jeho zaměstnanců. Pokud podnik obdrží imunitu dle oddílu A, platí tato imunita rovněž pro všechny ředitele, manažery a další zaměstnance, kteří se přiznají k zakázaným činnostem.

Oddíl B pak umožňuje vyhnout se sankcím i v případě, kdy již DoJ zahájilo vyšetřování. Žadatel rovněž musí být první, kdo se k účasti na kartelu přizná. Musí tak ale učinit v době, kdy vyšetřovací orgán nemá ještě dostatek důkazů. V tomto případě ovšem není imunita udělena automaticky, nýbrž je nutné rozhodnutí soutěžního orgánu, že její udělení nebude nespravedlivé vůči ostatním členům, a to zejména vzhledem k času podání žádosti, činností a postavení podniku v rámci kartelu.¹²⁰

Individuální program shovívavosti je určen jednotlivcům, kteří informují DoJ o kartelové dohodě dříve, než tak učiní samotný podnik. V tomto případě je žadateli garantována imunita před trestním stíháním. Žadatel musí splnit na základě oddílu A podobné podmínky jako podnik, tedy nahlásit soutěžnímu orgánu účast na kartelu jako první, plně ho informovat a spolupracovat v průběhu celého vyšetřování. Zároveň nesmí být vedoucím členem kartelu ani nutit ostatní k účasti. Pokud je udělena imunita jednotlivci dle individuálního programu Leniency,

¹²⁰ *Corporate Leniency Policy* [online]. Department of Justice, 10. srpna 1993 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/0091.htm>>.

nemůže již být udělena imunita celému podniku na základě programu korporátního.¹²¹

8.2 Procesní pravidla

Podnik nebo jednatel může svou účast na kartelu nahlásit jak na národním oddělení ve Washingtonu, tak na regionálních odděleních. Stejně tak může na všech odděleních podat žádost o rezervaci prvního pořadí, a to do doby, než shromáždí všechny potřebné informace. V žádosti o rezervaci pořadí musí ovšem uvést svou identitu, povahu nezákonně činnosti a dotčený trh, aby DoJ mohl ověřit, zda může žadateli imunitu stále poskytnout. Rezervace pořadí se zpravidla poskytuje na 30 dnů. Pokud je žadatel skutečně prvním, kdo žádost podal, bude mu poskytnuta podmíněná imunita. Plná imunita mu pak bude poskytnuta v závislosti na tom, zda splní všechny podmínky dle oddílu A nebo B.

Informacím, které žadatel poskytne DoJ v souvislosti se svou žádostí o imunitu, je poskytována plná ochrana a je zabráněno jejich zveřejnění, a to včetně zahraničních soutěžních orgánů. Informace mohou být zveřejněny pouze ve dvou případech. Především se jedná o situaci, kdy žadatel se zveřejněním výslovně souhlasí. Druhou situací je zveřejnění na příkaz soudu.¹²²

Člen kartelu, který imunitu nezíská, může s DoJ uzavřít tzv. dohodu o obhajobě. Tato dohoda je institutem stojícím mimo program Leniency. Hlavním z požadavků je přiznání viny a zřeknutí se práva na odvolání proti rozsudku. Výměnou za to DoJ doporučí soudu snížení sankce. Doporučení sice není závazné, v praxi se jím soudy ovšem řídí. Pro prvního žadatele se snížení sankce pohybuje v rozmezí 30 – 35%.¹²³

¹²¹ *Leniency Policy for Individuals* [online]. Department of Justice, 10. srpna 1994 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/0092.htm>>.

¹²² HAMMOND, Scott D., BARNETT, Belinda A. *Frequently asked questions regarding the antitrust divisions leniency program and model leniency letters* [online]. Department of Justice, 19. listopadu 2008 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/criminal/239583.htm>>.

¹²³ WILS, Wouter P. J. *Leniency in Antitrust Enforcement: Theory and Practice*. *World Competition*, 2007, roč. 30, č. 1. s. 7.

Jelikož relativně velká část vyšetřování protisoutěžního jednání byla zahájena díky důkazům získaným v rámci jiného vyšetřování, zavedla americká vláda v roce 1999 v rámci dohody o obhajobě nový nástroj, tzv. Amnesty plus. Pomocí tohoto nástroje je možné sankci ještě více zmírnit, a to v případě, pokud se podnik přizná k účasti na další, s případem nesouvisející zakázané dohodě. V konečném důsledku tak získá podnik další snížení sankce za účast na prvním kartelu a za účast na druhém mu bude poskytnuta imunita na základě programu Leniency. Opakem Amnesty plus je pak tzv. Penalty plus. Ten slouží jako odstrašující nástroj pro podniky a osoby, které vyšetřujícímu orgánu neoznámí svou účast na dalším nesouvisejícím kartelu. Těmto osobám pak může být sankce v budoucnu výrazně zvýšena.¹²⁴

8.3 Rozhodovací praxe a program Leniency

Americký program Leniency lze hodnotit jako vysoce efektivní nástroj pro ochranu hospodářské soutěže, jelikož v 90% případů týkajících se kartelových dohod vedlo k zahájení vyšetřování právě podání žádosti o shovívavost. I když DoJ nezveřejňuje počty přijatých žádostí o imunitu, uvedlo, že od jeho revize v roce 1993 počet žádostí vzrostl více než dvacetinásobně. Do roku 2010 uložilo ministerstvo pokuty ve výši 5 miliard dolarů, přičemž v roce 2009 poprvé celkové pokuty za jeden rok přesáhly miliardu dolarů. Celková výše uložených pokut má i v USA vzrůstající tendenci.

Efektivitu programu také zvýšilo zavedení Amnesty plus a Penalty plus, jelikož např. v roce 2004 bylo ve více než polovině případů podnětem k zahájení šetření získání informací od podniků nebo osob vyšetřovaných v rámci jiného případu.¹²⁵

Kromě finančních sankcí jsou v USA za účast na kartelu používány i tresty pro jednotlivce v podobě odnětí svobody. I tyto tresty

¹²⁴ HAMMOND, Scott D., BARNETT, Belinda A. *Frequently asked questions regarding the antitrust divisions leniency program and model leniency letters* [online]. Department of Justice, 19. listopadu 2008 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/criminal/239583.htm>>.

¹²⁵ LEFOUILLI, Yassine, ROUX, Catherine. *Leniency Programs for Multimarket Firms: The Effect of Amnesty Plus on Cartel Formation* [online] Université de Lausanne, 16. srpna 2008 [cit. 23. března 2014]. Dostupné na <<http://www.hec.unil.ch/deep/textes/08.05.pdf>>.

vykazují vzrůstající tendenci, a to jak do počtu, tak do délky trestu. V roce 2009 bylo odsouzeno celkem 80% obžalovaných a průměrná délka uložených trestů byla 2 roky.¹²⁶

8.4 Hlavní rozdíly mezi americkým a evropským programem Leniency

Prvním rozdílem je fakt, že americký program poskytuje imunitu prvnímu žadateli automaticky, bez ohledu na hodnotu poskytnutých důkazů a informací. Evropský program požaduje předložení důkazu, které Komisi umožní provést cílenou kontrolu. V USA navíc nemůže získat imunitu vedoucí člen kartelu.

V USA hrozí jednotlivcům za účastnění se kartelové dohody trest odnětí svobody. Před tímto trestem chrání jednotlivce jak korporátní, tak individuální program Leniency. V EU neexistuje obdoba individuálního programu shovívavosti, jelikož Komise nemůže trestně stíhat jednotlivce za účast na nezákonném jednání, stejně tak mu nemůže být uložena pokuta. Trestně stíhán může být jednotlivec pouze před národním soudem.

Americký program je založen pouze na poskytnutí plné imunity, a to pouze prvnímu žadateli. Evropský umožňuje dalším žadatelům snížení pokuty, což v USA řeší institut dohody o obhajobě.

V USA existují také další nástroje k odhalování kartelů, tzv. Amnesty plus a Penalty plus. Tyto nástroje pomáhají soutěžnímu úřadu odhalovat další kartely, kterých se podnik účastní, výměnou za zmírnění sankce. V EU obdobný nástroj chybí.

V USA není možné zveřejnit informace získané v rámci řízení o shovívavost (pouze se svolením žadatele nebo na příkaz soudu), stejně tak není možné zveřejnit identitu žadatele. V EU je prozatím tuto otázku upravující legislativa ve stádiu návrhu.

¹²⁶ HAMMOND, Scott D. *The Evolution of Criminal Antitrust Enforcement Over the Last Two Decades* [online]. Department of Justice, 25. února 2010 [cit. 23. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/speeches/255515.htm>>.

9 Hodnocení programu Leniency EU a úvahy de lege ferenda

Jak již bylo v přechozích kapitolách několikrát zmíněno, je evropský program Leniency považován za velmi úspěšný a efektivní nástroj v boji proti kartelům. V posledních letech dochází k odhalení kartelu většinou právě díky žádosti jednoho z členů o shovívavost.

Vedle nesporných přínosů má program ovšem i určitá negativa. Stále proto existují způsoby, jak program upravit, aby byl ještě účinnější. K vylepšení programu lze buďto hledat nové možnosti úpravy, nebo se inspirovat v zahraničí (především pak v USA).

9.1 Efektivita programu

Pokud jde o efektivitu programu Leniency, je často namítáno několik negativních jevů, ke kterým dochází v souvislosti s jeho aplikací. Jde především o snížení celkové částky pokut z důvodu jejich snížení nebo poskytnutí plné imunity. Dále je pak Komisi vyčítáno, že se při odhalování kartelů spoléhá zejména na tento program. Kvůli programu Leniency může také vzrůstat míra kooperace podniků v rámci kartelu. Nakonec poskytování imunity může mít rovněž negativní morální efekt.¹²⁷

Ovšem jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, se zavedením programu shovívavosti vzrostl počet odhalených kartelů, stejně tak vzrostla celková výše udělených pokut, a tato tendence stále narůstá. To je možné hodnotit jako pozitivní ekonomický efekt. Program Leniency také zjednodušuje Komisi obstarávání důkazů o kartelu, což je pro ni přínosem jak z hlediska finančního, tak organizačního. Komise se samozřejmě nemůže spoléhat pouze na tento program, ovšem jeho role v boji proti kartelům je v současnosti nezastupitelná. Dle mého názoru program Leniency také stěžuje podmínky pro vytváření a udržování kartelových dohod. Proto považuji výše zmíněnou kritiku za spíše

¹²⁷ WILS, Wouter P. J. The Principle of Ne bis in idem in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. *World Competition*, 2003, roč. 26, č. 2. s. 131-148.

neopodstatněnou, jelikož program Leniency dosahuje požadované míry efektivity.

9.2 Nejednotnost systému

Za jeden z největších problémů současného programu Leniency považují nejednotnost celého systému na území EU. Jediným orgánem, jehož rozhodnutí o udělení imunity na základě žádosti o Leniency je platné na celém území EU, je Komise. Pokud je imunita udělena podnikem národním orgánem, neznamená to pro něj ochranu před pokutou v dalších státech. Podnik proto musí žádat o imunitu ve všech státech, které byly dotčeny činnostmi daného kartelu. To může mít na účinnost programu negativní dopad, jelikož hrozí, že z důvodu administrativní náročnosti si podnik podání žádosti rozmyslí.

Tuto situaci se snaží vyřešit ECN prostřednictvím Modelového programu Leniency, který ovšem není právně závazným. Ten zavedl tzv. souhrnnou žádost, která podnikům ulehčuje podání žádosti o shovívavost ve více státech. Ke sjednocení právních úprav a tím i k zefektivnění celého systému by tedy přispělo přijetí Modelového programu jako závazného předpisu. Zde ovšem může být problémem neochota členských států přijmout tento program a vzdát se svých národních programů, jelikož jejich vytvoření je stálo mnoho úsilí.¹²⁸ Toto řešení je ovšem stále pouze částečné a právě kvůli nutnosti podávat žádost u více soutěžních úřadů by bylo vhodné do budoucna uvažovat o zavedení tzv. one-stop shop.¹²⁹

9.3 Leniency plus a penalty plus

Jelikož je vysoká pravděpodobnost, že účastník jednoho kartelu je zapleten i v jiné kartelové dohodě, měl by existovat nástroj, který by pomohl tyto další dohody odhalit. V současné době může Komise podniku, který další nesouvisející dohodu pomůže odhalit, snížit pokutu

¹²⁸ REYNOLDS, Michael J., ANDERSON, David G. Immunity and Leniency in EU Cartel Cases: Current Issues. *European Competition Law Review*, 2006, roč. 27, č. 2. s. 88.

¹²⁹ GAUER, Céline, JASPERS, Maria. Designing a European solution for a „one-stop leniency shop“. *European Competition Law Review*, 2006, roč. 27, č. 12. s. 685–692.

na základě polehčujících okolností.¹³⁰ Ovšem podmínky pro snížení jsou velmi netransparentní a záleží zde na uvážení Komise.

Proto byla Komise kritizována, že do programu Leniency z roku 2006 nezavedla institut Leniency plus, což je obdoba amerického Amnesty plus. Díky Leniency plus by účastníkovi, kterému nebyla poskytnuta plná imunita v případě první kartelové dohody, mohla být v této věci snížena pokuta, pokud by poskytl informace o dalším kartelu na nesouvisejícím trhu. V tomto případě by navíc mohl dosáhnout na udělení plné imunity.

Poskytnutí příznivějších podmínek pro podniky, které s vyšetřujícím orgánem opravdu aktivně spolupracují, by navíc v kombinaci s nástrojem Penalty plus mohlo míru efektivity programu ještě zvýšit. Penalty plus je opakem Leniency plus. V případě, že podnik vědomě nevyužije Leniency plus a dojde k pozdějšímu odhalení takovéto dohody, byla by mu zvýšena pokuta právě na základě této skutečnosti.¹³¹

Zavedením těchto dvou nástrojů by došlo ke zrychlení procesu odhalování kartelů a ke zvýšení míry nedůvěry v rámci kartelu. Zavedením transparentních pravidel by se také zvýšila právní jistota.

9.4 Zjednodušení řízení

Jak Komise uvádí ve svých výročních zprávách¹³², má během jednoho roku možnost přijmout pouze několik rozhodnutí týkajících se kartelových dohod¹³³, a to i přes stále narůstající počet žádostí o Leniency. Důvodem jsou především požadavek na rozsáhlé a detailní vyšetření každého případu a omezené finanční možnosti. Za těchto okolností je vhodné zvážit i jiné postupy, které by Komise mohla využít, aniž by byla ohrožena podstata soutěžního práva.

¹³⁰ Pokyny pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1/2003, 2006/c 210/02.

¹³¹ ROUX, Catherine, VON UNGERN - STEMBERG, Thomas. *Leniency Programs in a Multimarket Setting: Amnesty Plus and Penalty Plus*[online] Université de Lausanne, 5. května 2007 [cit. 24. března 2014]. Dostupné na <<http://www.hec.unil.ch/deep/textes/07.03.pdf>>.

¹³² Dostupné na http://ec.europa.eu/eu_law/infringements/infringements_annual_report_cs.htm.

¹³³ V posledních letech to nebylo více než 8 rozhodnutí ročně, viz. <http://ec.europa.eu/competition/cartels/statistics/statistics.pdf>.

Již v roce 2008 proto Komise zavedla možnost zakončit řízení ve věci kartelu formou narovnání. Důvody byly především nižší finanční náročnost a také urychlení řízení, což Komisi umožní zabývat se více případy.¹³⁴ Podstatou narovnání je pak uznání odpovědnosti podniku z účasti na kartelu, a to včetně právní kvalifikace. Výměnou za toto uznání bude podniku snížena pokuta o 10%. Na narovnání neexistuje právní nárok, Komise sama rozhoduje, ve kterých případech je narovnání vhodné. Podnik ovšem může o narovnání požádat.¹³⁵ Sazba snížení pokuty je v rámci narovnání nastavena tak, aby nenarušila účinnost programu Leniency.

Další možností, jak snížit náklady, zvýšit počet rozhodnutých případů a přesto zjednodušit vyšetřování a řízení Komise, by bylo zavedení zjednodušeného postupu pro případy, kde se jedná a méně závažné porušení soutěžního práva.

¹³⁴ NERUDA, Robert. Evropská komise přijala pravidla pro narovnání v soutěžních věcech. *Právní zpravodaj*, 2008, roč. 5, č. 9. s. 1-2.

¹³⁵ Oznámení Komise o postupu při narovnání s cílem přijmout rozhodnutí podle článků 7 a 23 nařízení Rady (ES) č. 1/2003 v případech kartelů, 2008/C 167/01.

10 Závěr

Za několik posledních let prošel evropský program Leniency podstatným vývojem, který z něj udělal nejúčinnější nástroj v boji proti kartelům. V EU dosahuje tento program vynikajících výsledků, jelikož zejména v posledních letech se většinu kartelů podaří odhalit a sankcionovat právě díky tomuto programu. Program má navíc pozitivní vliv také na celkový počet odhalených kartelů, který oproti devadesátým létům narostl více než trojnásobně.

Aby mohl být program úspěšný, musí splňovat několik podmínek. Za prvé musí být pro případného žadatele atraktivní, což udělení plné imunity splňuje. Jeho atraktivita se ještě zvyšuje v kombinaci s vysokými sankcemi, kterými Komise trestá účastníky kartelů. Další podmínkou je přehlednost předpisů a předvídatelnost jednání soutěžního úřadu. I když ze začátku byl evropský program právě za toto kritizován, s postupem času a vývojem programu se podařilo ve velké míře odstranit nedostatky s tímto spojené. Můžeme tedy říci, že Komisi se od zavedení prvního programu podařilo vytvořit opravdu účinný a atraktivní nástroj k boji proti kartelovým dohodám, který dokáže dostatečně motivovat člena kartelu k jeho odhalení.

Na vývoji programu Leniency a zvyšování jeho efektivity je potřeba neustále pracovat a zavádět nové instrumenty, které k tomu dopomohou. Inspirací může být právě zmíněný americký program. Ovšem nejdříve je nutné vyřešit aktuální problémy, se kterými se evropský program potýká.

Největší hrozbou pro program Leniency jsou v současné době žaloby na náhradu škody. V souvislosti s nedávnou judikaturou evropských soudů vznikla určitá nejistota pro případné žadatele o imunitu. Vzhledem k riziku zveřejnění informací, které poskytnou v rámci své žádosti, by si mohli podání žádosti rozmyslet, čímž by se snížila šance na odhalení kartelu. Proto považuji za nemírně důležité schválení navrhované legislativní úpravy této oblasti, která brání

zveřejňování informací získaných v rámci prohlášení podniku při podání žádosti o Leniency.

Jelikož v současné době získávají velké nadnárodní podniky stále větší význam, jejich spojování v rámci zakázaných kartelů by mohlo mít velmi negativní dopad jak na ekonomiky jednotlivých států, tak na miliony konečných spotřebitelů. I když má program Leniency svá negativa, která dávají podnět k úvahám nad jeho změnami, v současné době neexistuje efektivnější nástroj v boji proti těmto praktikám. Na základě informací uvedených v této práci mohu potvrdit úvodní hypotézu, že program Leniency EU je vysoce účinným nástrojem k odhalování kartelových dohod. Důležité je ovšem nespoléhat se pouze na tento program, jelikož by to pro něj v konečném důsledku mohlo mít zničující efekt.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- BEDNÁŘ, Josef. *Aplikace soutěžního práva v rozhodovací praxi*. Praha: C. H. Beck, 2005.
- BEJČEK, Josef. *Soutěžní politika a fúze v evropském kontextu*. Brno: Masarykova univerzita, 2010.
- BLANCO, Ortiz L. *EC Competition Procedure*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.
- MOTTA, Massimo. *Competition Policy: Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- MUNKOVÁ, Jindřiška a kol. *Soutěžní právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.
- OECD. *Fighting Hard Core Cartels, Harm, Effective Sanctions and Leniency Programmes*. Paris: OECD Publications, 2000.
- PETR, Michal. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. Praha: C. H. Beck, 2008.
- PETR, Michal. *Modernizace komunitárního soutěžního práva a její dopady na národní právo členských států*. Dizertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2007.
- RAUS, David, ORŠULOVÁ, Andrea. *Kartelové dohody*. Praha: C. H. Beck, 2009.
- SIRAGUSA, Mario, RIZZA, Cesare. *EU Competition Law. Volume III. Cartel Law*. Leuven: Claeys and Gasteels, 2007.
- WILS, Wouter P. J. *Efficiency and Justice in European Antitrust Enforcement*. Oxford: Hart Publishing, 2008.

Odborné časopisy

- ARP, Jarret D., SWAAK, Christof R. A. A Tempting Offer: Immunity from Fines for Cartel Conduct under the European

- Commission's New Leniency Notice. *European Competition Law Review*, 2003, roč. 29, č. 3.
- BILLIET, Philippe. How Lenient is the EC Leniency Policy? A Matter of Certainty and Predictability. *European Competition Law Review*, 2009, roč. 30, č. 1.
 - BOUDA, Zbyněk. Analýza programu shovívavosti v právu ES. *Právní fórum*, 2009, roč. 8, č. 6.
 - CAUFMAN, Caroline. The Interaction of Leniency Programmes and Actions for Damages. *Competition Law Review*, 2011, roč. 7, č. 2.
 - DE STEFANO, Gianni. Access of Damage Claimants to Evidence Arising out of EU Cartel Investigations: A Fast-evolving Scenario. *Global Competition Litigation Review*, 2012, roč. 3, č. 10.
 - FIALA, Tomáš. Postihování kartelových dohod v rámci programu shovívavosti. *Právní rádce*, 2003, č. 11.
 - GAUER, Céline, JASPERS, Maria. Designing a European solution for a „one-stop leniency shop“. *European Competition Law Review*, 2006, roč. 27, č. 12.
 - LESLIE, Christopher R. Antitrust Leniency Programmes. *The Competition Law Review*, 2011, roč. 7, č. 2.
 - NERUDA, Robert. Evropská komise přijala pravidla pro narovnání v soutěžních věcech. *Právní zpravodaj*, 2008, roč. 5, č. 9.
 - NERUDA, Robert. Soukromé či veřejné prosazování soutěžního práva?. *Antitrust*, 2011, roč. 16, č. 4.
 - RAUS, David. Osmadvacetkrát v téže věci?. *Právní fórum*, 2007, roč. 4, č. 10.
 - RAUS, David, ORŠULOVÁ, Andrea. Aktuální aplikační otázky soukromoprávního prosazování dodržování veřejného soutěžního práva v České republice a na Slovensku. *Justičná revue*, 2008, roč. 60, č. 12.
 - REYNOLDS, Michael J., ANDERSON, David G. Immunity and Leniency in EU Cartel Cases: Current Issues. *European Competition Law Review*, 2006, roč. 27, č. 2.

- SANDHU, Jatinder S. The European Commission's Leniency Policy: A Success?. *European Competition Law Review*, 2007, roč. 28, č. 3.
- SUURNAKKI, Sari, TIERNO CENTELLA, María Luisa. Commission adopts revised Leniency Notice to reward companies that report hard-core cartels. *Competition Policy Newsletter*, 2005, roč. 3, č. 1.
- WALSH, Declan J. Carrots and Sticks – Leniency and Fines in EC Cartel Cases. *European Competition Law Review*, 2009, roč. 30, č. 1.
- WILS, Wouter P. J. Leniency in Antitrust Enforcement: Theory and Practice. *World Competition*, 2007, roč. 30, č. 1.
- WILS, Wouter P. J. Optimal antitrust Fines: Theory and Practice. *World Competition*, 2006, roč. 29, č. 2.
- WILS, Wouter P. J. The Principle of Ne bis in idem in EC Antitrust Enforcement: A Legal and Economic Analysis. *World Competition*, 2003, roč. 26, č. 2. s.
- WILS, Wouter P. J. The Relationship between Public Antitrust Enforcement and Private Actions for Damages. *World Competition*, 2009, roč. 32, č. 1.

Právní předpisy a právní dokumenty

- Bílá kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM (2008) 165.
- *Corporate Leniency Policy* [online]. Department of Justice, 10. srpna 1993 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/0091.htm>>.
- *ECN Model Leniency Programme* [online]. EUROPA, 13. října 2010 [cit. 30. ledna 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/ecn/model_leniency_programme.pdf>.

- *ECN Model Leniency Programme (As revised in November 2012)* [online]. EUROPA, 22. listopadu 2012 [cit. 14. března 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/ecn/mlp_revised_2012_en.pdf>.
- Konsolidované znění Smlouvy o fungování Evropské unie. Úřední věstník C 83, 30. 3. 2010.
- *Leniency Policy for Individuals* [online]. Department of Justice, 10. srpna 1994 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/guidelines/0092.htm>>.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1049/2001 ze dne 30. května 2001 o přístupu veřejnosti k dokumentům Evropského parlamentu, Rady a Komise.
- Nařízení Rady 1/2003 ze dne 16. 12. 2003, o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích 81 a 82 Smlouvy. Úřední věstník L 001, 4. ledna 2003. s. 1 – 25.
- Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o určitých pravidlech upravujících žaloby o náhradu škody podle vnitrostátního práva v případě porušení právních předpisů členských států a Evropské unie v oblasti hospodářské soutěže, 2013/0185 (COD).
- Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 1996/C 207/04.
- Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2002/C 45/03.
- Oznámení Komise o ochraně před pokutami a snížení pokut v případech kartelů, 2006/C 298/11.
- Oznámení Komise o postupu při narovnání s cílem přijmout rozhodnutí podle článků 7 a 23 nařízení Rady (ES) č. 1/2003 v případech kartelů, 2008/C 167/01.
- Oznámení Komise o spolupráci v rámci sítě orgánů pro ochranu hospodářské soutěže, OJ C 101.
- Pokyny pro výpočet pokut uložených podle čl. 23 odst. 2 písm. a) nařízení č. 1/2003, 2006/c 210/02.

- Zelená Kniha o žalobách o náhradu škody způsobené porušením antimonopolních pravidel ES, KOM (2005) 672.

Judikatura

- Stanovisko generálního advokáta ze dne 16. prosince 2010 ve věci Pfleiderer v. Bundeskartellamt, C-360/09.
- Rozsudek ESD ze dne 13. února 1969 ve věci Walt Wilhelm and others v. Bundeskartellamt, C-14/68.
- Rozsudek ESD ze dne 18. října 1989 ve věci Orkem v. Komise ES, C-374-87.
- Rozsudek ESD ze dne 14. prosince 2000 ve věci Masterfoods and HB, C-344/98.
- Rozsudek ESD ze dne 20. září 2001 ve věci Courage Ltd. v. Bernard Crehan, C-453/99.
- Rozsudek ESD ze dne 7. ledna 2004 ve věci Aalborg Portland and Others v. Commission, C-204/00 P.
- Rozsudek ESD ze dne 18. května 2006 ve věci Archer Daniels Midland and Archer Daniels Midland Ingredients v. Commission, C-397/03 P.
- Rozsudek Tribunálu ze dne 13. června 2011 ve věci SCHINDLER Holding and others v. Commission, T-138/07.
- Rozsudek Tribunálu ze dne 22. května 2012 ve věci Energie Baden - Württemberg v. Komise, T-344/08.
- Rozsudek SDEU ze dne 14. června 2011 ve věci Pfleiderer v. Bundeskartellamt, C-360/09.
- Rozsudek SDEU ze dne 25. října 2011 ve věci SOLVAY v. Commission, C-109/10.
- Rozsudek SDEU ze dne 8. června 2012 ve věci Schenker AG v. Commission, C-602/11 P.
- Rozsudek SDEU ze dne 27. února 2014 ve věci Komise v. Energie Baden-Württemberg AG, C-365/12 P.
- Rozsudek SPS ze dne 15. března 2006 ve věci BASF v. Commission, T-15/02.

Internetové zdroje

- BEJČEK, J. *Soukromé prosazování soutěžního práva a rekodifikace českého soukromého práva* [online]. ÚOHS, 12. listopadu 2013 [cit. 19. března 2014]. Dostupné na <http://www.uohs.cz/download/Konference_a_seminare/Svatomartinska_konf_2013/prednasejici/Josef-Bejcek.pdf>.
- *Competition: Commission proposes changes to the Leniency Notice – frequently asked questions* [online]. EUROPA, 29. září 2006 [cit. 20. ledna 2014]. Dostupné na: <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-06-357_en.htm>.
- *Competition: Revised Leniency Notice: Frequently asked questions* [online]. EUROPA, 7. prosince 2006 [cit. 26. ledna 2014]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-06-469_en.htm?locale=en>.
- *European Competition Network: Statistics* [online]. EUROPA, 19. listopadu 2013 [cit. 30. ledna 2014]. Dostupné na <<http://ec.europa.eu/competition/ecn/statistics.html>>.
- *Fight Against the Cartels: Commission Proposes to the Member States that Firms which Report Unlawful Agreements be Treated Leniently* [online]. EUROPA, 19. listopadu 2013 [cit. 10. ledna 2014]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-95-1355_en.htm?locale=en>.
- *Frequently Asked Questions: Commission proposes legislation to facilitate damage claims by victims of antitrust violations* [online]. EUROPA, 11. června 2013 [cit. 19. března 2014]. Dostupné na <http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-13-531_en.htm>.
- HAMMOND, Scott D. *Cornerstones of an Effective Leniency Program* [online]. U. S. Department of Justice, 22. listopadu 2004 [cit. 10. března 2014]. Dostupné na <<http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/206611.pdf>>.

- HAMMOND, Scott D. *Detecting and Deterring Cartel Activity through an Effective Leniency Program* [online]. Department of Justice, 21. listopadu 2000 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/speeches/9928.htm>>.
- HAMMOND, Scott D. *The Evolution of Criminal Antitrust Enforcement Over the Last Two Decades* [online]. Department of Justice, 25. února 2010 [cit. 23. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/speeches/255515.htm>>.
- HAMMOND, Scott D., BARNETT, Belinda A. *Frequently asked questions regarding the antitrust divisions leniency program and model leniency letters* [online]. Department of Justice, 19. listopadu 2008 [cit. 22. března 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov/atr/public/criminal/239583.htm>>.
- *ICC Commission on competition discussion paper: The fining policy of the European Commission in competition cases* [online]. ICC, 2. července 2009 [cit. 15. března 2014]. Dostupné na <http://www.icc.se/policy/statements/2009/EU_fining_policy.pdf>.
- LEFOUILI, Yassine, ROUX, Catherine. *Leniency Programs for Multimarket Firms: The Effect of Amnesty Plus on Cartel Formation* [online] Université de Lausanne, 16. srpna 2008 [cit. 23. března 2014]. Dostupné na <<http://www.hec.unil.ch/deep/textes/08.05.pdf>> .
- *Public consultations of amendment of the Leniency Notice – comments received* [online]. EUROPA, 16. dubna 2012 [cit. 25. ledna 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/cartels/legislation/leniency_consultation.html>.
- *Question & Answer On the Leniency Policy* [online]. EUROPA, 13. února 2012 [cit. 15. ledna 2014]. Dostupné na <<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/02/23&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>>.
- RATLIFF, John. *EC Leniency Programme* [online]. WILMERHALE, 14. listopadu 2004 [cit. 10. ledna 2014]. Dostupné na

<http://www.wilmerhale.com/uploadedFiles/WilmerHale_Shared_Content/Files/Editorial/Publication/ECLINIENCY_Ratliff_Nov2004.pdf>.

- REYNOLDS, Michael J. *Antitrust developments: The EU Leniency Programme* [online]. Allen & Overy, 25. března 2009 [cit. 14. března 2014]. Dostupné na <<http://apps.americanbar.org/antitrust/at-committees/at-ic/pdf/spring/09/reynolds.pdf>>.
- *Resolution of the Meeting of Heads of the European Competition Authorities of 23 May 2012 on the Protection of leniency material in the context of civil damages actions* [online]. EUROPA, 23. května 2012 [cit. 20. března 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/ecn/leniency_material_protection_en.pdf>.
- ROUX, Catherine, VON UNGERN - STEMBERG, Thomas. *Leniency Programs in a Multimarket Setting: Amnesty Plus and Penalty Plus*[online] Université de Lausanne, 5. května 2007 [cit. 24. března 2014]. Dostupné na <http://www.hec.unil.ch/deep/textes/07.03.pdf> .
- SCHWARZE, Jürgen a kol. *Deficiencies in European Community Competition Law Critical analysis of the current practice and proposals for change* [online]. EUROPA, 9. září 2008 [citováno 10. ledna 2014]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/consultations/2008_regulation_1_2003/gleiss_lutz_en.pdf>.
- SPRATLING, Gary R. *Making Companies An Offer They Shouldn't Refuse* [online]. Department of Justice, 16. února 1999 [Citováno 13. března 2014]. Dostupné na: <http://www.usdoj.gov/atr/public/speeches/2247.htm> .
- STEPHAN, Andreas. *An Empirical Assessment of the 1996 Leniency Notice* [online]. SSRN, 28. června 2006 [cit. 18. ledna 2014]. Dostupné na <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=911592>.

Summary

The aim of this diploma thesis is to introduce the Leniency programme in the European Union, its development and current legal regulation and to evaluate this regulation and effectiveness of the programme. The thesis also deals with the relationship between the Leniency programme and the private enforcement of the competition law.

The Leniency programme is the most effective tool for the detection and prosecution of cartel agreements. It is based on the idea that the first member of a cartel that will report the existence of this cartel to the antitrust authorities and will get the immunity in exchange. The EU Leniency programme also grants a partial reduction of the fine for the next members of the cartel that brings proof of the agreement to the competition authority. Effective Leniency programme must fulfil some basic principles: severe sanctions for competition infringement, fear of detection, attractiveness, transparent conditions and expectability of decisions.

The European Commission has published the first Leniency programme in 1996. It was inspired by the US Leniency programme. EU Leniency programme was amended in 2002 and 2006. I attempted to point out the differences between these three notifications and to disclose both positives and negatives of these programmes. I also focused on the cases in which EC used the Leniency programme in recent years. I mentioned some statistics, which demonstrate undeniable success of this programme. This thesis also entails the issue of the European Competition Network, co-operation between the national antitrust authorities and the EC, and the reference about the Model Leniency Programme from 2006 and its revised version from 2012.

The most problematic issue related with the Leniency programme is the private enforcement of the competition law. I tried to outline the relationship between the programme and the actions for damages resulting from the breach of competition law. I focused on the main problem, which is the disclosure of evidence obtained during the application of the Leniency programme.

The number of cartels detected and punished by Commission proves the effectiveness of this programme. However it still needs some improvements. The end of this thesis is dedicated to the comparative analysis of the US Leniency programme. The aim of this analysis is to find some differences and possibilities in forming of the EU Leniency programme in the future.

Shrnutí

Cílem této diplomové práce je představit program Leniency Evropské unie, jeho vývoj a právní regulaci, vyhodnotit současnou regulaci a také samotnou efektivitu tohoto programu. Tato práce se také zabývá vztahem mezi veřejnoprávním a soukromoprávním vymáháním soutěžního práva.

Program Leniency je v současné době nejefektivnějším nástrojem k odhalování a sankcionování kartelů. Tento program je založen na poskytnutí imunity účastníkovi kartelu, který jako první předloží soutěžnímu orgánu důkazy o existenci kartelu. Program Leniency EU poskytuje také snížení pokuty dalším členům kartelu, kteří poskytnou Komisi další důkazy o daném kartelu.

Efektivní program Leniency musí splňovat několik kritérií: přísné sankce za porušení soutěžního práva, strach z odhalení, atraktivita, transparentnost podmínek a předvídatelnost jednání soutěžního orgánu.

Evropská Komise vydala první program Leniency v roce 1996. Inspirovala se při tom úspěšným americkým programem shovívavosti. Program Leniency v EU byl následně revidován v letech 2002 a 2006, přičemž poslední verze je účinná dodnes. V práci se zabývám srovnáním těchto tří verzí, jejich negativy i positivity. Zaměřuji se také na praxi Komise v posledních letech a na případy, ve kterých byl program Leniency aplikován.

V této práci je rovněž představena Evropská soutěžní síť, jakožto fórum pro diskuzi soutěžních orgánů členských států a Komise. Představen je také její Modelový program Leniency z roku 2006 a jeho revidovaná verze z roku 2012.

V současné době je největší hrozbou pro program Leniency soukromoprávní vymáhání soutěžního práva. Zaměřuji se tedy na vztah soukromoprávního a veřejnoprávního vymáhání soutěžního práva, na vztah žalob na náhradu škody a programu Leniency a především pak na zveřejňování důkazů a informací získaných v rámci podání žádosti o shovívavost.

Počet případů, které Komise díky programu shovívavosti odhalila, dokazuje vysokou efektivitu tohoto programu. Přesto je potřeba tento program neustále vylepšovat, čímž se může zvýšit jeho efektivita. Proto je v závěru práce provedena komparativní analýza amerického programu shovívavosti, na základě které se pokouším navrhnout určitá vylepšení evropského programu Leniency do budoucna.

Klíčová slova

Program Leniency, program shovívavosti, hospodářská soutěž, soutěžní právo, kartel, kartelová dohoda, soukromoprávní vymáhání, Evropská soutěžní síť, Evropská komise

Keywords

Leniency programme, Competition, Competition Law, Cartel, Cartel agreement, Private enforcement, European Competition Network, European Commission